

UNIVERSITATEA „BABEȘ-BOLYAI” CLUJ-NAPOCA
FACULTATEA TEOLOGIE REFORMATĂ ȘI MUZICĂ
Școala Doctorală Ecumene

TEZA DE DOCTORAT

REZUMAT

POSSIBILITĂȚILE INTERPRETĂRII CONCEȚIEI DE RĂBDARE ȘI MODUL DE
APLICARE ÎN CONSILIEREA PASTORALĂ

Coordonator științific

PROF.UNIV.DR.MOLNÁR JÁNOS

Doctorand:

SÁNDOR SZILÁRD

CLUJ-NAPOCA

2021

Cuprins

1.	Introducere, întrebări.....	5
1.1.	Modelul și analogiile conceptului și fenomenului.....	8
1.2.	Ce înțelegem sub termenul de ”caz pastoral”?.....	15
1.3.	Ce înțelegem sub studiul cazurilor pastorale?.....	19
2.	Modalitățile de a examina conceptul și fenomenul răbdării.....	20
2.1.	Examinarea conceptului de răbdare pe baza celor patru ”realități relaționale”.....	26
2.2.	Examinarea fenomenului răbdării pe baza studiilor de caz și a interviului.....	35
3.	Abordări conceptuale.....	58
3.1.	Abordare biblică-teologică.....	59
3.2.	Cronici, codexuri, dicționare.....	70
3.3.	Din literatura maghiară a Reformei:Komáromi Csipkés György.....	87
3.4.	Studii din biserica unitariană.....	90
3.5.	Document de dezbatere protestantă-catolică: Incze István: Türelem és türelem (trad. ”Răbdare și răbdare).....	96
3.6.	Studii din biserica ortodoxă, „Asociația pentru apărarea drepturilor omului”, Constituția României.....	100
3.7.	Abordare din perspectivă psihologică.....	104
4.	Examinarea conceptului și fenomenului răbdării în literatura filozofică.....	113
4.1.	Rainer Forst : Toleration in Conflict.....	114
4.2.	Michael Waltzer : On toleration.....	171
4.3.	D.A. Carson: The intolerance of tolerance.....	195
5.	Apariția fenomenului răbdării în studiile de caz.....	246
5.1.	Studiul de caz a lui Kiss Ilona.....	246

5.2.	Studiul de caz a lui Kelemen Benedek.....	277
5.3.	Studiul de caz a profesoarei Kovrig.....	295
5.4.	Studiul de caz “Vida Gábor”.....	318
5.5.	Studiul de caz despre ajutorul reciproc (Gábor și Szilárd).....	370
5.6.	Bélafi Márta - conversația eșuată.....	391
5.7.	Studiul de caz a lui Balázs Sándor.....	399
5.8.	Studiul de caz a doamnei Amália și a lui Lóránt.....	430
5.9.	Mária, doamna divorțată, răbdătoare, plină de frică.....	445
6.	Rezumat, concluzii(despre răbdare, cu răbdare).....	459
7.	Anexă.....	472
8.	Bibliografie.....	473
8.1.	Surse online(în ordinea în care au apărut în lucrare).....	473
8.2.	Literatură de specialitate.....	489
8.3.	Dicționare, enciclopedii, manuale.....	502

Motivul cercetării

Întâlnirea cu studiul intitulat "*A türelemről bizakodással*" (trad. "Cu încredere despre răbdare") din volumul de studiu "*A harmadik, akivel nem számoltak*" (trad. "Al treilea, la care nu s-a gândit nimeni") de autorii Hanneke Meulink-Korf și Aat van Rhijn, publicat în 2009 la editura Exit, a fost o stație decisivă a acestei călătorii – o călătorie personală care a devenit de neoprit. Aici am citit despre răbdare, ca fiind un concept "*suspect*" și "*dubios*", dar totodată m-am întâlnit și cu importanța "*recunoașterii acesteia ca fiind un lucru extraordinar.*" Studiul conceptual și fenomenologic al răbdării a devenit chiar și mai important decât a fost până atunci. Prin întâlnirile personale cu autorul am conștientizat faptul că trebuie cercetez în amănunt această întrebare nu doar dintr-o perspectivă teoretică, dar și din perspectiva propriei experiențe și a practicii pastorale. Rezultatul acestei motivații proprii este prezenta cercetare. Cărarea m-a condus până aici prin recunoașterea importanței perspectivelor oferite de "*contextualitate*", "*concepție*", respectiv "*etică*", și am abordat acestea în nenumărate rânduri din mai multe puncte de vedere, luând în considerare mereu grija pastorală și ideea răbdării.

Scopul lucrării

Înțelegerea și explicarea unor posibilități conceptuale, recunoașterea și în același timp a face de înțeles acele fenomene unde se poate utiliza răbdarea – nu doar răbdarea "*dubioasă*" – în activitatea pastorală.

Pentru a realiza acest obiectiv, folosesc în examinarea conceptuală cele patru dimensiuni cunoscute în grija pastorală contextuală. După utilizarea chestionarelor dar și a altor metode de cercetare pe care nu le-am găsit a fi corespunzătoare pentru examinarea fenomenului răbdării, am considerat interviul ca fiind cea mai potrivită metodă (discuția pastorală) din cadrul studiului de caz.

De altfel, consider lucrarea ca fiind nefinalizată din mai multe puncte de vedere, reușind totuși să găsesc și să utilizez abordări de bază, comportamente, suporturi spirituale ca și "*indicatoare*" care m-au ajutat în străbaterea acestui drum. Mă străduiesc să utilizez aceste "*indicatoare*" în studiile de caz.

Prezenta lucrare nu este doar o cercetare, dar și o oportunitate de a învăța comportamentul pastoral, fiind totodată și practica activității pastorale. În timpul cercetării am avut mereu în vedere aplicarea cunoștințelor teoretice în propria activitate pastorală, astfel încât relația mea cu conceptul și fenomenul răbdării să devină pentru mine însumi o certitudine interioară. Îi mulțumesc profesorului meu, Molnár István, pentru coordonarea profesională și spirituală, ajutându-mă în atingerea acestei certitudini interioare.

Putem vorbi despre posibilitatea cercetării cogniției religioase?- întreabă Petre Țuțea - devenind o întrebare pe care și eu însumi am însușit-o. Filosoful indică fericirea în răspunsul său, adică omul să fie împăcat, aflându-se în armonie cu sineînsăși, ca de altfel și cu semenii săi, cu lumea

din jur, și cu Dumnezeu. Am continuat întrebarea: este posibilă validitatea acestei armonii dintre viața omului, mediul în care se află, și provocările cu care se confruntă? – ce se întâmplă dacă atingerea acestei armonii nu este posibilă? Am găsit următorul răspuns: unde lipsește această armonie, lipsa este ”compensată” prin răbdare (care nu poate înlocui lipsa armoniei), și totuși armonia pierdută se regăsește în această răbdare, într-o formă deosebită. Astfel, trebuie să existe armonie și în răbdare, încât forma relațională menționată mai sus să se mențină atât între om și Dumnezeu, cât de altfel și între oameni. De dragul armoniei, în această situație este necesară cunoașterea limitelor bine definite ale răbdării, și cunoașterea contextului acestora. În cadrul grijii pastorale este necesară cunoașterea acestor contexte, domeniu unde conceptele capătă sensuri unice prin întrebuițarea lor unică. Dacă acest factor de legătură a profesiei nu este însușit, situația întâlnită nu doar că va depăși competența pastorului, dar va face imposibilă acordarea de ajutor.

Examinarea conceptului de răbdare pe baza celor patru ”realități relaționale”

În cazul nostru utilizarea conceptului de dimensiune definit de către Böszörményi-Nagy Iván semnifică un anumit strat cognitiv, dar nu numai. Prin strat cognitiv înțeleg faptul că un singur cuvânt poate avea mai multe semnificații, mesaje, și înțelesuri. Metoda de cercetare bazată pe perspectiva celor patru dimensiuni implică nu doar activitatea intelectuală, dar și manifestările spirituale. Astfel nu putem afirma că vorbim doar despre copierea sau preluarea perspectivei celor patru realități relaționale ale lui Böszörményi, dar și de faptul că am încorporat metoda acestei perspective în acest cadru, ceea ce mi-a fost util în examinarea relației dintre răbdare și grija pastorală. Scopul acestei lucrări nu se rezumă în mod expres doar explorarea ideii de ”*phronesis*”, ci și la descoperirea aceluia ”*téchne*” care este rezultatul experienței acumulate timp de mai multe decenii, și al noilor cunoștințe acumulate.

Perspectiva cvadridimensională folosită în terapia contextuală apare în această lucrare ca și parte a metodei de cercetare în examinarea răbdării. Acesta este posibil deoarece în spatele conceptului și fenomenului răbdării – după cum a fost sugerat anterior – se află omul în propria determinare relațională, fapt indicat și de către grija pastorală contextuală. Prin urmare, am examinat figurile de stil, expresiile ale răbdării în diferite surse scrise în relație cu posibilele relaționări personale: eu-eu, respectiv eu-tu, eu-alți, eu-acela. În a doua parte a lucrării perspectiva cvadridimensională însoțește natural dialogurile din studiile de caz. Aceste examinări sunt ca și câteva ”scufundări”: se limitează la timpul scurgerii oxigenului din rezervorul pentru scufundări. Prin această comparație înțeleg următorul lucru: răbdarea poate fi surprinsă în realitatea relațională în care conceptul și obiectul de referință ale acestuia se întâlnesc prin înțelegere și posibilitatea de interpretare. Cum ”surprindem” acest eveniment, fenomen? Mă voi apropia de subiect cu întrebări analizând baza contextului: pentru cine sau ce, și în ce formă se folosește acea modalitate de raportare, din care rezultă posibila formă sau substanță a răbdării? Acest lucru are loc nu doar în texte scrise, dar se poate observa și în convorbiri rostite. În prima parte a cercetării

am examinat textele scrise, ca și sursă, în scopul examinării conceptului de răbdare, rezultatele obținute fiind utilizate și în cazul interviurilor cât și al studiilor de caz.

Presupun că constatarea ”răbdarea este un concept dubios” este însăși în sine dubioasă, adică răbdarea nu este un concept dubios. Se pune întrebarea: ce fel de alte exemple conceptuale pot fi invocate astfel încât un concept să nu fie automat declarat dubios cu privire la semnificația și folosirea conceptului în relație cu obiectul referinței? De altfel se pune și următoarea întrebare: cât de dubios sau justificat poate să fie folosirea doar a abordării conceptuale în grija pastorală? În al treilea rând, dar chiar și al multiplelor întrebări sau îndoieli, nu am putea explora complet conceptul dubiului din perspectiva direcției și al amplitudinii acestuia, deoarece dubiul însuși sugerează dezrădăcinare, incertitudine, maleabilitate, vulnerabilitate. Astfel trebuie să încercăm să dăm formă acestui sentiment sau acestei conștiințe a pierderii de control, iar această formă este tabelul, fiind ustensila pe care o vom folosi întru realizarea acestui scop. Metoda cvadridimensională împrumutată de la perspectiva contextuală este folosită pentru interpretarea conceptuală, astfel încât la sfârșitul examinării să ne reîntoarcem cu rezultatele obținute la grija pastorală, scopul pentru care există de fapt prezentul studiu. Urmează un scurt sumar despre cele patru dimensiuni care au rolul de a proiecta realitatea relațională în cadrul grijii pastorale. În secțiunea următoare va fi prezentată această realitate relațională ca și metodă de examinare conceptuală.

Fapt: cuvinte (răbdarea)

În perspectiva contextuală se face referință la factori biologici, origine – să considerăm importanța arborelui genealogic –, vârstă, și orice alți factori și situații care sunt relevante pentru persoana aflată în terapie. În cazul nostru în dimensiunea faptică – deoarece aici nu este vorba despre persoane, ci despre concepte! – înțelegem figura de stil sau alte figuri sugestive referitoare la răbdare, referindu-ne și la sensurile primare, secundare, sau multiple ce sunt sugerate în cadrul textului, în relație cu care este folosit conceptul ca și aspect reprezentativ a unei (sau mai multor) persoane reale sau presupuse. Totodată, răbdarea poate fi prezentă nu doar ca și un aspect, ci ca și comportament, libertate interioară, forță autodistrugătoare sau de autosusținere, sau în alte forme diferite. În cazul în care datele primite nu se pot atribui la nimic similar, atunci putem presupune prezența răbdării ca și fapt, și o putem considera un lucru pertinent uman. În locul dimensiunii - ca matrice sau filosofica - a faptului am putea folosi și cuvântul ”realitate”, dar în această situație interpretarea realității ne poate conduce în direcții diferite, deoarece nu fiecare fapt are un element în realitate, și viceversa. Astfel rămânem la această traducere lingvistică a perspectivei contextuale. Întrebările pe care le putem pune sunt lineare și au aspect de anchetă: Ce? Pe ce? Cine? Pe cine? Ce dimensiune? Ce fel de? Unde? Până unde?/ Până când?

Psihologie: omul din spatele cuvintelor (omul și răbdarea)

Terapia contextuală folosește doar dimensiunea psihologică, nu se izolează, dar nici nu indică o anumită școală a psihologiei pe care l-ar folosi exclusiv în vindecare, și nici nu restrânge

dimensiunea psihologică la o singură școală psihologică. Recunoscând și aplicând rezultatele psihanalizei, considerăm că utilizează în primul rând rezultatele teoriei relației obiectuale, psihodinamice. Bözörményi-Nagy consideră că ideea de "ego" nu coincide cu ideea de "sine", adică eul cu sinele. Bözörményi s-a folosit de rezultatele lui Fairbairn, Melanie Klein D. Winnicot și altora în legătură cu teoria relației obiectuale, iar această teorie s-a dezvoltat în continuare. În această abordare ne referim la cartea lui Székely Ilona și folosim conceptul de "model antic relațional" în concordanță cu sensul atribuit de către ea. Acest concept se referă la primele relații, care influențează "dezvoltarea sănătoasă a personalității și relațiile care vor urma." Această abordare a teoriei relației obiectuale este examinată în primul rând din perspectiva practicii, folosind rezultatele studiului relevant scris de către N. Gregory Hamilton. Scopul tabelor ca și "imersiune" este acela de a găsi posibilul "model antic al răbdării" care poate apărea la nivelul realității relaționale în fapte și texte. Pe baza ipotezei noastre nu există un astfel de model antic care să fie valabil pentru toți, precum și relieful, vegetația și fauna din adâncurile oceanului diferă, compoziția apei se poate schimba la adâncimi diferite: folosind această analogie trebuie să existe un aspect comun recunoscutibil (apa, sau în cazul nostru răbdarea) care oferă spațiu vieții. Prin dimensiunea "psihologică" înțelegem în primul rând posibilitatea de abordare conceptuală pe baza teoriei relației obiectuale. Adică răbdarea este căutată în relațiile interumane, și nu în ficțiunea abordării conceptelor abstracte. Căutăm "modelul antic al răbdării relaționale" ca și "permanența obiectuală" pe baza relației obiectuale, folosind definiția oferită de către Hamilton. În cadrul abordării din perspectiva teoriei relației obiectuale, răbdarea este analizată ca fiind posibilitatea relației dintre obiectul extern și intern al egoului. Prin folosirea "egoului" înțelegem un principiu, și anume suntem de acord cu N. G. Hamilton, pentru care conceptul de "sine" este însuși omul, în realitatea lui psihofizică. Conform prezumției noastre, răbdarea este prezentă în "ego", în "sine", și în relația acestora, dar este prezent și în "tu", "acela", "altceva": tot ceea ce este în relație cu egoul, dar în primul și în primul rând este prezent în relația de sine. Una dintre întrebări este chiar aceasta: cum ne apropiem de prezența acestui model antic de răbdare din perspectiva egoului, a relației, perspectivei oferite de "tu", "acela", sau "altceva"? În principiu, în cadrul abordării noastre dorim să examinăm această răbdare din perspectiva realității relaționale. Altfel spus, dorim să observăm acele situații în care această răbdare operează, motivația, limitele acesteia, împreună cu celelalte principii ale acesteia. Metoda de cercetare descrisă poate opera doar în acele limite unde nu dorim să elucidăm detalii despre "ego", nu îl considerăm o entitate autonomă închisă – ci în conformitate cu perspectiva lui Bözörményi-Nagy – îl considerăm o "entitate" heteronomă. Avantajul acestei perspective se află în faptul că egoul nu este considerat închis, astfel există posibilitatea dezvoltării acestuia, dar dezavantajul este faptul că pe nivelul realității raționale egoul poate să dispară cu ușurință într-o relație sau se poate contopi, fuziona cu ceea ce intră în contact. Pe lângă abilitatea egoului de a forma relații, formarea iar apoi menținerea "egoului" ca și identitate înseamnă o provocare și o sarcină continuă. Personalitatea se dezvoltă pe baza acestor provocări și sarcini, personalitatea fiind totodată rezultatul și corolarul relațiilor. Hamilton face aluzii la observațiile menționate în rezultatele grupului de lucru al lui Mahler

despre evoluția relației obiectuale: au împărțit procesul de evoluție al relației obiectuale în șapte etape (autism, simbioză, separare și individualizare, diferențiere, practică, re-abordare, dezvoltarea permanenței obiectuale). Pe baza prezumției noastre, în relația obiectuală există permanența obiectuală, ca fiind o caracteristică a nivelului de dezvoltare a răbdării (înțeleasă ca și realitate relațională), și se poate realiza astfel. Dar pentru a ne putea referi la această realitate a relației obiectuale în obiectivitatea acestuia, este necesar să precizăm ca aceasta să fie tangibilă în posibilă realitate proprie. Pentru a cuprinde fenomenul într-un mod obiectiv, este indispensabil instrumentul lingvistic, care face posibil acest lucru, iar abordarea filosofică valorifică natura instrumentării lingvistice. Abordarea din punct de vedere filosofic este necesară pentru a examina ce înțelegem prin conceptul conceptului. Acest lucru este necesar, deoarece este inevitabilă examinarea răbdării ca și un concept dubios din perspectiva interpretării conceptului.

Denumirea dimensiunii psihologice a lui Böszörményi-Nagy ca și metodă de cercetare ne este puțin înșelătoare, deoarece din perspectiva noastră nu este vorba chiar despre o metodă sau abordare psihologică. Perspectiva realității relaționale definită de Böszörményi-Nagy Iván a fost influențată de filosofi precum Marten Buber și Emanuel Levinas. Astfel în cadrul utilizării practice a teoriei relației obiectuale, se apropie de analiza unor concepte prin oglinda abordării filosofice în urma unor tratamente psihiatrice. Nu dorim să examinăm și cadrul, similaritățile și diferențele de conținut între psihologie și filosofie, dar vom discuta puțin în următoarele rânduri despre contextul în care apare "conceptul" în bibliografia aleasă din perspectivă filosofică, psihiatrică, și psihologică.

Este inevitabil folosirea unui set de instrumente filosofice în examinarea întrebării conceptului, precum nominalismul, realismul, senzualismul, nativismul – desigur mereu având grijă să nu fim induși în eroare de solipsism. Suntem de acord cu Turnyogi Zoltán în privința afirmațiilor lui despre relația dintre concepte, cuvinte, și om: cuvântul poate fi metoda de exprimare, forma, și cadrul unui concept. Pornind pe acest drum, suntem de acord cu afirmația lui Wilhelm Dilthey despre psihologia descriptivă și analitică, conform căreia nu putem face astfel încât fiecare manifestare spirituală (aici se referă în primul rând la experiență) să devină tangibilă prin concepte. Cât despre primul raport dintre filosofie și concept, îl găsim la Socrate în metoda dialectică asociată lui, prin a pune întrebări după întrebări. El este urmat de Plato, iar aici conceptele fiind doar umbrele unor idei superioare. "Substanța" ("ousia") apare la Aristotel: "conceptul unității autonome." Din cadrul școlilor de filosofie care s-au ocupat de ideea de concept pot fi menționați stoicii, ei punând la îndoială ideea conform căreia conceptele pot exprima esența lucrurilor, astfel încât în locul acestuia sugerează acceptarea ideii "închipuirii captivante" ("phantasia kataleptic"), care este înăscută: "abilitatea de a recunoaște greșelile există în fiecare om", aceasta fiind o modalitate de a ne orienta în lume. Facem referire și la Sf. Augustin, deoarece el a văzut "sursa cunoașterii interioare" în "iluminare" ("illuminatio"), care poate să apară tot în forma unor concepte, care provin direct de la Dumnezeu. Expresia de "asociere a informației" ("associatio idearum") este folosită și azi în psihologie, și poate fi atribuită lui John Locke (1632-1704). De altfel, David Hume (1711-1776) afirmă că niciodată nu

știm despre "impresiile" interioare, instantanee dacă acestea sunt în conformitate cu realitatea, cu faptele, astfel pune la îndoială existența substanței.

Bibliografia aleasă de noi are la bază interpretarea pe baza dimensiunii psihologice și filozofice, se întâmplă pe bază de clasificare, interogare, deoarece este construit pe fundația ipotezei oferite de "modelul antic." Punctul nostru de referință: răbdarea este prezentă ca și concept relațional, iar pe baza abordării relațional-obiectuale răbdarea poate oferi un posibil "model antic." Acest "model antic" a fost însușit, purtat de către fiecare nou născut, și modelul a fost abordat de facto, realitate. Acest model este mai mult decât o amprentă cognitivă învățată în timpul copilăriei, dar poate fi și mediul lingvistic unic (în cazul nostru limba maghiară, dar fenomenul poate fi examinat și pentru alte limbi, dacă cineva dorește să exploreze această metodă a îngrijirii pastorale prin răbdare). Vom reveni ulterior la examinarea conceptuală a răbdării din punctul de vedere al psihologiei și al psihiatriei. Acordăm prioritate întrebărilor reflexive: În ce fel? Cum? Până când? De unde? Încotro? În ce direcție? Din ce direcție? Pentru cine? De la cine? Unde se află resursele spirituale?

Abordare sistematică: legături multidirecționale (răbdare în relațiile umane)

După primele două dimensiuni am ajuns la a treia, dar aici nu există nici o ordine, clasificare, pe baza căruia am putea clasifica, aprecia dimensiunile. Faptul că acestea sunt unul lângă altul nu sugerează importanța ordinii în care se află. Aici au loc acele tranzacții cu care se întâlnește individul în societate și pe parcursul propriei vieți. Există o legătură între aceste dimensiuni prin faptul că acestea sunt realități relaționale. Adică individul este definit de către faptele, mediul care îl înconjoară, iar pe baza acestui lucru el se raportează la el însuși și la lumea din jur prin capacitățile lui psihologice, și în același timp este în interacțiune cu lumea din jur. Filosofia ajută în capturarea acestei relații (dacă rămânem doar în cadrul matricei dimensiunii psihologice și filozofice, riscăm să nu luăm în considerare posibilele interacțiuni dintre individ și mediul lui înconjurător).

Întrucât răbdarea semnifică o formă relațională, aceasta nu poate ignora nici faptele, nici determinarea psihologică, totodată această formă relațională se extinde peste un sistem și își câștigă forma în interior, iar aceasta are loc între individ și mediul lui. Când examinăm figura de stil a răbdării punem următoarea întrebare: cum apare în abordarea sistematică această întrebare conceptuală a răbdării când nu percepem răbdarea ca și o teoremă teoretică sau filozofică, ci punem accentul pe posibila realitate relațională care poate fi înțeleasă, palpabilă în interiorul sistemului, și mai ales când răbdarea are un efect asupra sistemului, și viceversa? Acesta este cercetarea modelului de răbdare tranzacțională. Prin urmare, aici nu căutăm modelul antic al răbdării, ci căutăm posibilele modalități de manifestare ale acestuia care pot fi recunoscute în acest sistem. Sunt situații în care întrebările nu au un răspuns, dar nu acest lucru este aspectul principal, deoarece întrebările însuși au valoarea unor mesaje, și definesc direcția relației în continuare. În acest caz putem pune întrebări circulare, deoarece se referă însuși la acest sistem, și poziționarea răbdării în acest sistem. În această dimensiune explorăm și corelația dintre

conținut și relație. Posibile întrebări: De unde? Până unde? De la cine? Pentru cine? Cine ar beneficia? Din ce și în ce direcție?

Etică: echitatea, ca și principiu definitoriu pentru relațiile umane (legitimitatea răbdării)

Perspectiva contextuală a adus ceva nou în terapie prin faptul că a luat în considerare factorul echității, a corectitudinii, întrucât pe baza perspectivei etice posibile și necesare ajunge pe cântarul echilibrului aflat într-o schimbare constantă sau în registrul contabil al tribunalului intern. Pe baza echității, corectitudinii dăruirii și a acceptării, dimensiunea etică pune problema responsabilității prin recunoașterea meritului de dragul bunăstării generațiilor viitoare. Aici etica nu se referă la normele prevăzute și valorificarea acestora, ci se referă în primul rând la felul în care individul dă și acceptă un lucru anume într-o anumită situație, în anumite condiții, la felul în care acceptă aspecte bune și rele în relațiile sale, și se referă la raportul etic ce rezultă din felul în care interesele sunt luate în considerare în această raportare a realității. Când punem întrebări în legătură cu dimensiunea etică în căutarea conceptului răbdării, sau când încercăm să interpretăm aceste concepte (în acest caz conceptul răbdării), facem aceste lucruri cu ajutorul perspectivelor menționate anterior. Aceste întrebări sunt formulate pe baza perspectivei oferite de echitate și corectitudine, utilizând percepția umană conform căreia motivația interioară a omului este acela de a da, iar această dăruire este determinată de principiul echității și a corectitudinii. Aici dăruirea nu se întâmplă doar pentru simplul fapt de a da, ci pentru faptul că la rândul meu mi s-a dat și mie. În această dăruire există câțiva factori importanți, precum intitularea, angajamentul, loialitatea, luând în considerare și factorii posibilității și a nevoii, care sunt caracteristici esențiale care definesc relațiile. Paradigma ”echilibrului în schimbare” sugerează ideea că într-o relație vie echilibrul nu este static, ci dinamic, deoarece dăruirea și acceptarea constantă țin acul balanței dintre dăruire și acceptare mereu în mișcare. Când acul nu se mai mișcă, atunci relația ori nu mai există, ori funcționează nedrept, deoarece se formează relații injuste de subordonare și superioritate. Astfel întrebările care se pot formula în relație cu un anumit cuvânt sunt următoarele: Cum este echitabil? Cum este just în privința relației? Cum este posibilitatea echilibrului în schimbare?

În folosirea perspectivei cvadridimensionale descrise mai sus am pornit de la următoarea ipoteză: nu putem descoperi ”marele secret” al răbdării la modul ”general”, deoarece abordăm răbdarea ca un concept relațional, care din acest motiv se schimbă în funcție de relație, și doar participanții acelei relații pot certifica acest lucru. De aceea nu căutăm conceptul răbdării ca și un fetiș teoretic, ci dorim să urmărim manifestările răbdării, relația bună sau posibila relație bună dintre persoane ca și modelul antic al răbdării.

Răbdarea este unul dintre faptele definitorii a relațiilor interumane, a formelor acestor relații. Încercăm să ”prindem în flagrant” această formă relațională în teoria relației obiectuale, și o abordăm din această perspectivă definitorie pentru dimensiunea psihologică. Pe lângă primele două dimensiuni formulăm întrebări despre datele legate de răbdare și despre răbdare și etica relațională. Acesta înseamnă că se caută și relația dintre obiectele interne, dintre persoanele care

se află în spatele cuvintelor de bază formulate de Bubber: "eu-tu", "eu-el/ea" sau "eu-acela". Această analiză se face pe baza contextului lingvistic/textual, și căutăm, respectiv presupunem existența informațiilor din spatele unor date care comunică cunoștințe. Pornim de la abordarea practică menționată și anterior: conform perspectivei asupra conceptelor oferite de Hézsér Gábor, crearea unor concepte devine posibilă prin dialog.

De fapt, prin această descriere prezentăm rezultatele cercetării secundare, iar scopul acesteia este acela de a formula conceptul răbdării utilizate și de noi. Studiul de bază pentru analiza rezultatelor a fost cel scris de Böszörményi-Nagy Iván, în care oferă un model pentru perspectiva contextuală. Am ales acest model de interpretare a datelor, deoarece acest cadru va oferi formatul în cele ce urmează. Totodată, chiar în studiul scris despre ajutorul contextual a făcut referire la răbdare ca și un concept dubios, și cum am mai amintit anterior, această referire a constituit motivul din spatele cercetării. Obiectele examinării contextuale sunt datele găsite în urma căutării literaturii relevante, dar am folosit și datele găsite din întâmplare sau aleatoriu, dar care sunt potrivite pentru acest studiu (pentru o abordare mai bună a întrebării).

Particularitatea domeniului științific din acest studiu are două scopuri: posibilitatea autovindecării (felul în care obținerea cunoștințelor despre conceptul răbdării expune posibilitățile răbdării în relație cu propria viață), și al doilea scop este vindecarea prin grija pastorală (prin urma întâlnirii conceptului dubios al răbdării în viața de zi cu zi). În acest context facem referire și la cerințele grijii pastorale și al vindecării psihiatrice, adică la faptul că doar cei care s-au vindecat pot vindeca alții la rândul lor, deoarece doar ei cunosc afecțiunea și modalitatea de vindecare. Folosind această comparație, doar persoana care poate înota poate să ne învețe cum să înotăm. Am pus în contrast extinderea cunoștințelor prin anchetă cu propriile observații empirice (folosirea coloanei cvadridimensionale a fost utilă și pentru acest lucru, astfel am putut aborda întrebările din propria perspectivă empirică). La sfârșitul lucrării testăm cercetarea care explorează diferite subiecte, cea care analizează anumite probleme prin aplicarea acestora în practică. Am facilitat disponibilitatea aplicării practice prin comunicarea studiilor de caz și a interviurilor aprofundate. În lucrare folosesc perspectiva cvadridimensională însușită cu ajutorul școlii de grijă pastorală contextuală a lui Böszörményi-Nagy Iván, astfel încât perspectiva asupra răbdării să fie pusă într-un cadru conceptual pe baza celor patru perspective, în consecință să o putem folosi în practică cu responsabilitate (ceea ce este una dintre cerințele de bază a grijii pastorale).

Pentru a crea concepte, mai întâi folosim metoda compilării, unde analizăm împreună date din surse diferite, dar care se referă la același lucru. Am compilat aceste materiale în cadrul unor tabele conform obiectului și scopului acestei cercetări, apoi a urmat așezarea în opoziție a elementelor cognitive – pe baza dimensiunilor din perspectiva contextuală –, astfel interpretăm datele obținute. Apoi punem în evidență elementele care se pot utiliza, această fază ajutând la formularea conceptului de răbdare folosit de noi.

Conceptul și fenomenul răbdării – explicat prin trei lucrări de specialitate

Am pornit de la următoarea ipoteză: conceptul răbdării nu este dubios, deoarece este un comportament care poate fi practicat veritabil și conceptul poate fi utilizat clar prin dialog. Prin conceptul răbdării înțeleg atitudinea genuină și acceptabilă, unde posibilitatea asertivității de multe ori devine contestabilă prin renunțarea aparentă sau reală la propriile motivații (egoism) – dar în exercitarea răbdării există resurse pe care la putem folosi. Metoda de cercetare folosită în acest studiu are două dimensiuni: una teoretică și una practică.

Prin abordarea teoretică am examinat semnificațiile conceptului răbdării în textele care erau relevante din punctul de vedere al temei și al subiectului, și am tras câte o scurtă concluzie după fiecare examinare, precizând cuvintele cheie. În examinarea teoretică (adică conceptuală) am formulat patru întrebări pentru a putea interpreta conceptul răbdării. Aceste întrebări se referă la fapte, la relația spirituală față de fapte, abordarea lor sistematică, și la relația morală. În fiecare caz am imaginat persoana din spatele conceptului răbdării, cine exercită sau respinge tipul de comportament care s-a evidențiat prin contextul textual.

Pe parcursul conceptualizării, formularea conceptului în limba maternă a fost relevantă pentru a defini cât se poate de exact ce înțeleg prin folosirea cuvântului ”răbdare” în grija pastorală care se axează pe răbdare. Am cercetat, am învățat despre acest lucru, și îl voi prezenta în a doua parte a lucrării, prin studiile de caz. Pășind cu grijă la granița trasată de filozofia limbajului, am fost de acord cu informațiile așternute în studiul ”*Nyelviség és megismerés*” (trad. ”*Lingvistică și cunoaștere*”) și am și constatat faptul că conceptualitatea și gândirea este legată de limbaj. De aceea am considerat important o scurtă discuție despre semnificația cuvântului ”răbdare” în limba maghiară pe baza unor texte care pot fi utilizate în aplicarea grijii pastorale contextuale în limba maghiară.

În bibliografia aleasă am cercetat și am găsit date scrise despre originea cuvântului, recunoscând momentul în care conceptul de ”răbdare” a primit conținut în conștiința maghiară. Am devenit din ce în ce mai convins că prin folosirea și înțelegerea eronată a cuvintelor putem crea confuzie. Se poate întâmpla ca sensul și mesajul original al cuvântului să fi fost uitat de-a lungul timpului și s-au schimbat complet. După ce am dobândit cunoștințe din lucrările filosofice, am pus următoarea întrebare: oare și cuvântul ”răbdare” este în această situație? Voi menționa câteva exemple de schimbare conceptuală din scrierile teologice.

Pe lângă toate acestea am mai învățat și faptul că și în zilele noastre mai există multe secrete nerezolvate în relația dintre mesaj și limbaj. Această problemă poate fi pusă în paralel cu povestea Rusaliilor, în special cu momentul pogorării Duhului Sfânt, când fiecare l-a auzit pe apostolul Petru în propria limbă maternă. Aici am recunoscut esența văzută de mai multe ori: este foarte important cunoașterea, înțelegerea și folosirea limbii materne în practica grijii pastorale, întrucât fiecare persoană să audă mesajul Evangheliei în limba ei maternă! Pe lângă înțelegerea

limbii materne este necesar și înțelegerea sufletului, despre care consider că este darul Duhului Sfânt.

Cât despre ”*viața*” limbii, sunt de acord cu afirmațiile lui Zsirai Miklós: nu putem lăsa să ne scape din vedere faptul că tot ceea ce facem – în cursul conceptualizării răbdării – are rolul de a facilita dialog într-o situație anume, și nu dorim să construim nici o ficțiune sau construcție ideală. Astfel căutarea comună a conceptului, fenomenului răbdării și a posibilităților acesteia ne poate conduce la un dialog constructiv. Toate aceste lucruri nu sunt necesar de sine-înțelese, deoarece cuvintele rostite au o atmosferă anume, ce are un rol relevant în dialogul interpersonal, dar care nu este evident în textele scrise, și în unele cazuri nu devine evident nici dacă autorul sugerează acest lucru prin semne, marcaje.

Informațiile obținute prin examinarea conceptuală a textelor au fost introduse într-un tabel, care a contribuit la extinderea cunoștințelor, ajutând la definirea conceptului răbdării din acele texte. Am considerat necesară definirea pentru a putea poziționa conceptul cunoscut printre propriile relații, încât recunoașterea acestor caracteristici să fie ușoară pe parcursul convorbirilor. După definirea conceptuală a răbdării, sensurile conceptuale pot fi utilizate în grija pastorală pentru a găsi interpretarea răbdării căutată în acel moment, pentru o anumită situație.

Datele procesate pe parcursul cercetării de sens a cuvântului au fost acele texte tipărite în care a apărut cuvântul ”răbdare”, sau în care s-a făcut referire la acesta. Aprofundarea în sensul cuvântului a avut loc cu ajutorul dicționarelor lingvistice, dicționarelor biblice și teologice, iar pe parcursul folosirii conceptului am vizitat și câteva lucrări teologice scrise din timpul reformei protestante, împreună cu lucrări scrise și după această perioadă. Totodată, am prezentat puțin și din evoluția conceptului răbdării pe baza utilizării acestuia în legiferarea maghiară pe parcursul istoriei.

Considerând important sensul conceptului de răbdare utilizat de către mine, a devenit inevitabil să mă detașez nu doar de importanța limitelor lingvistice, dar și de posibilitățile oferite de către exprimarea lingvistică. Astfel, interpretarea textelor filozofice despre răbdare în limba engleză s-a dovedit utilă pentru înțelegerea conceptului (un proces ce nici până în zilele noastre nu s-a terminat), ba chiar mai mult, cercetarea utilizării conceptuale în limba română a fost și ea utilă. Pe lângă acestea a fost important și faptul că am luat în considerare semnele, formele în care a apărut conceptul în limba Scripturii. Lucrarea amintită a fost scrisă în limba olandeză, unde cuvântul folosit pentru ”răbdare” este ”*geduld*.” Deoarece nu am șansa de a analiza relația dintre cuvântul olandez ”*geduld*” și conceptul răbdării, am pus accentul pe aspectul cuvântului ”răbdare” în limba maghiară, în special existând situații în care poate fi confundat cu un alt cuvânt similar, dar total diferit (spre exemplu, în limba maghiară există o anumită similitudine între cuvântul ”răbdare” – ”*türelem*” – și următoarele cuvinte: ”*töredelem*, ”*türemlés*, ”*türet*” etc., având sensuri și forme similare). Diferența dintre cuvintele olandeze m-a încurajat să acord atenție acestor diferențe conceptuale și în limba maghiară.

Astfel am examinat „frontierele” cadrului conceptual al cuvântului ”răbdare” apărut în scris în limba maghiară pentru a-l cerceta, astfel încât rezultatul să fie util pentru grija pastorală – atât pentru mine, cât și pentru persoanele care se angajează înspre explorarea acestui drum, cu scopul de a crea un concept comun prin intermediul discuțiilor pe această temă. Pe parcursul examinării conceptului de răbdare am acordat atenție atât sensului, cât și fenomenului. În această etapă (cercetarea originii din perspectivă istorică) am descoperit lumea minunată a originii, respectiv a sensului cuvântului ”răbdare.” Am încercat să regăsesc fenomenele din spatele multitudinii de sensuri exprimate prin elemente formale în contextul lor original – dacă nu era posibil, am încercat să formulez prezumții. Deoarece această teză de doctorat este scrisă în limba maghiară, este de la sine înțeles faptul că am explorat și profunzimile din caracteristicile limbii maghiare în abordarea cuvântului ”răbdare.” Am procedat astfel pentru a putea aprofunda utilizarea acestui concept în grija pastorală, încât să putem înțelege și trăi cuvântul sau conceptul de ”răbdare.” Despre acest ”lucru conceptual” afirmăm în anul 2020, în limba maghiară, că este ”răbdarea.” Bineînțeles, nu am putut epuiza toate aceste surse despre instrumentele lingvistice ale cuvântului ”răbdare” în limba maghiară (nici nu am avut acest scop), dar sper, că în cadrul prezentării rezultatelor cercetării voi contribui la înțelegerea, utilitatea, și folosirea conceptului și a fenomenului răbdării. Una dintre utilitățile prezentei cercetări este însăși preocuparea cu practica răbdării: ocupându-mă cu această întrebare am avut șansa să trăiesc unele fenomene legate de răbdare, de altfel fiind un ajutor semnificativ în crearea unei certitudini interne flexibile și recunoscutibile în privința conceptului și fenomenului răbdării.

Cealaltă direcție a metodei mele de cercetare – după cum a fost menționat și anterior – este una practică, unde am examinat însuși fenomenul. Aici am notat acele studii de caz în care am căutat interpretarea conceptuală și practicarea răbdării împreună cu acele persoane care m-au ajutat pe parcursul acestei cercetări. Precum pe parcursul cercetării teoretice ne-am confruntat cu dificultatea cauzată de ambiguitatea prezumțiilor pe lângă explorarea bibliografiei necesare, în aceeași măsură ne-am confruntat și cu dificultățile etice, pe parcursul cercetării practice demnitatea umană a intervenit între noi și atingerea obiectivelor. La rândul cercetării din cărți acestea sunt prezente ca și surse și instrumente de cercetare, ca și creații umane.

În cadrul metodei de cercetare practică am utilizat studii de caz, unde însuși omul mi-a devenit sursa și determinantul ”cercetării”: în totalitatea lui, cu sufletul lui, cu viața lui, cu atitudinea lui și cu fiecare posibilitate, condiție, nevoie pe care o are. La rândul raportării noastre la om nu putem ignora factorii umani, nu ne putem raporta la om la fel ca și la o carte, pe care o putem răsfoi fără dificultăți morale, etice. În cazul ”răsfoirii” cărților dificultatea etică a fost interpretarea și utilizarea acestora. ”Răsfoirea” în cazul întâlnirilor și discuțiilor umane a avut două dimensiuni: în cel mai bun caz subiectul interviului a răsfoit în mod figurat și el în interlocutor, chiar dacă nu literalmente prin întrebări, dar prin meta-comunicația prezentă în spatele răspunsurilor (fapt menționat și anterior).

Această ”imersiune” sufletească, mintală se întâmplă pentru a rămâne pe suprafață și presupune încredere atât pentru cercetător, cât și pentru cei care urmăresc această cercetare.

Această ”operație” se poate compara cu înotul: când înotătorul simte flotabilitatea, poate rămâne pe suprafață și nu se înecă în adâncime, deoarece înainte de a se scufunda în apă, el își trage aer încă pe suprafață, apoi în timp ce înoată expiră aerul sub suprafața apei. În cadrul acestei comparații răbdarea este mediul conceptual în care ”înotăm”, iar pentru a nu ne îneca în aceste abisuri ”dubioase” trebuie să cunoaștem acea caracteristică a apei care ne permite înotul. Dacă dorim să petrecem mai mult timp sub apă, avem nevoie de rezervor de oxigen și alte echipamente. Oxigenul din rezervor este limitat, și pentru un anumit timp îl putem utiliza în siguranță sub apă. În acest sens avem și noi nevoie de răbdare pentru a cerceta răbdarea, care (pe baza comparației anterioare) se referă la conținutul aceluia rezervor de oxigen, care poate fi determinat în această lucrare. Acesta este tabelul pe care îl vom ”folosi” ca și rezervor de oxigen pentru a pătrunde în adâncurile oceanice ale răbdării. Avem nevoie de această ”imersiune” pentru a înțelege suprafața răbdării, când această imersiune devine importantă dintr-un motiv anume. Spre exemplu, în cazul în care dorim să explorăm frumusețile adâncurilor, sau să tratăm un simptom superficial (spre exemplu să examinăm partea aflată în apă a nufărului cu scopul de a o vindeca) – acestea ar fi grele de realizat dacă nu am avea posibilitatea de a inspecta secretele din abisuri.

Astfel, pe baza comparației anterioare aceste tabele reprezintă rezervoarele de oxigen care pot fi folosite pentru a ne scufunda în oceanul larg și adânc al conceptului de răbdare, dar doar până când mai avem oxigen în rezervor și dacă respectăm normele de scufundare. Aceste tabele ne ajută la interpretarea datelor obținute pe baza perspectivelor relaționale. Apar mai multe întrebări pe lângă comparația ”imersiei”: unde să aibă loc, pe care parte a oceanului, și din ce motiv? Am formulat următorul răspuns: acolo, unde răbdarea devine subiectul cercetării ca și realitate relațională. Astfel metoda noastră de cercetare nu începe de la începutul începutului și nu explorează aceste începuturi, dar nici nu elimină aceste posibilități.

Împreună cu Heideg (căzând de acord cu opinia formulată de către Deczki Sarolta) ”am început la mijloc” pe baza perspectivelor în care ”*întrebarea adevărului (veritas) este supusă de către grija față de certitudine (veritudo)*.” Ținem cont de diferența dintre adevăr și corectitudine! În opinia mea răbdarea este acel concept relațional, unde eul poate fi surprins în practicarea relației cu sinele și lumea din jurul lui, când există o anumită tensiune între eul în sine, între eu și lumea înconjurătoare. Acești termeni antagonici își găsesc locul în interior (a se vedea întrebările legate de bunul și răul interior în teoria relației obiectuale), și provin din activitatea lumii înconjurătoare care se orientează împotriva lumii interioare. Atribuim acestei poziții conceptul dimensiunii din acest studiu, ca și modalitate de stocare a informațiilor stratificate.

Privesc textele scrise folosite pentru acest studiu ca și date și informații. Pentru sistematizarea și interpretarea acestora folosesc perspectiva cvadridimensională a lui Böszörményi-Nagy Iván, practică în terapia contextuală. De aici revine poziția mea de bază, ”interpretarea decodificativă” care arată realitatea relațională prin care mă apropiez de conceptul și fenomenul răbdării. Ce înțeleg concret prin această perspectivă cvadridimensională? O metodă de comunicare și prelucrare a datelor, iar acest lucru urmează să fie explicat ulterior în detaliu. Răbdarea analizată

de mine nu este un concept static, ci face parte dintr-un fenomen unde poate fi examinat la nivelul evenimentelor, întâmplărilor, proceselor. Cu toate acestea, este necesar definirea unui cadru, unei forme, respectiv a unei imagini ininteriorul acestor procese pentru a putea aborda subiectul. Pe baza propriilor observații și experiențe, răbdarea poate fi trăită și astfel înțeleasă, interpretabilă și astfel explicabilă. Pe baza cărții ”Bevezetés a hermeneutikába”(trad. ”Introducere în hermeneutică”) scrisă de Veress Károly, am urmat direcția care se referă la înțelegere, interpretare, și cea de a face de înțeles.

Rădăcinile metodei de cercetare cvadridimensionale folosite în acest studiu – pe baza studiilor întreprinse până acum –se datează încă din secolul V., când Johannes Cassianus a formulat ”*teza celor patru straturi de sens*”, și am găsit următoarele interpretări:

1. Sens literal, adică istoric (sensus literalis, sensus historicus)
2. Sens sufletesc (sensus spiritualis, sensus mysticus)
3. Sens de rafinare morală (sensus tropologicus)
4. Sens inspirațional (sensus anagogicus)”

Nu doresc să analizez în profunzime problematica întrebării interpretării și a înțelegerii în privința contextului istoric ale acestei metode de cercetare cvadridimensionale, am făcut doar referire la începuturile acestei posibilități de interpretare cvadridimensională.

După fiecare text mai mare apreciez definiția răbdării pe baza conceptelor, corelațiilor, relațiilor descoperite, iar în final fac referire la text prin cuvinte cheie. Cuvintele cheie sunt utilizate nu doar la cercetarea conceptuală, dar și la studiile de caz. Acestea ajută la comparația fenomenului (context și alte elemente structurale) și a conceptului. Pe lângă sensurile conceptuale examinate în diferite texte, lucrarea se bazează pe trei studii din literatura bogată a răbdării și a filozofiei, iar aceste studii urmează să fie prezentate. Primul studiu încearcă să găsească o explicație pentru percepția faptelor ca și structura conceptuală a răbdării, iar celelalte studii sunt relevante din perspectiva abordării sistemelor. În cazul textelor filozofice m-am axat pe munca lui Viktor Frankl, ”*Az orvosi lelkingondozás*” (trad. ”pastorație medicală”), unde indică punctul comun între științele terapeutice și teologice: ajutorul oamenilor. Omitem prezentarea acestui studiu nu doar din cauza limitelor lucrării noastre, ci și deoarece am încercat să prezint și să valorific cele scrise în studiul lui Frankl ca și perspective. În mod similar, există și alte studii care s-ar fi putut folosi pentru prezentarea dimensiunii psihologice, unde scopul este să ajute relațiile interumane folosind perspectiva oferită de teoria relației obiectuale (găsim mai multe informații despre această temă în bibliografia de la sfârșitul lucrării). Valorificarea perspectivelor menționate anterior în metoda de cercetare conceptuală poate fi urmărită prin întrebările puse în studiile de caz. Cât despre dimensiunea etică, am fi putut menționa mai multe lucrări contextuale, spre exemplu studiul lui Böszörményi-Nagy Iván, sau alte studii de specialitate despre ajutorul contextual. Nu am considerat prezentarea acestora ca fiind relevantă din cauza titlului lucrării, și nici domeniul de aplicare nu a permis acest lucru. Lucrările care prezentau abordarea studiilor

filozofice și a studiilor de caz au fost necesare pentru examinarea conceptului și a fenomenului în grija pastorală. Din acest motiv au fost prezentate în lucrare studiile de specialitate menționate anterior.

Rainer Forst, „Toleration in conflict”

Încă de la începutul lucrării sale autorul specifică faptul că discută despre răbdare ca și un ”*concept normativ dependent*.” Astfel marchează drumul într-o direcție în care răbdarea nu este un concept independent constant la care se adaptează diferite variabile, ci însuși răbdarea se schimbă conform unor norme. Altfel spus: răbdarea nu este scop, ci este o unealtă pentru realizarea unor scopuri, obiective.

Cartea de peste 600 de pagini a lui Rainer Forst ne prezintă tematica răbdării în două părți mari. În prima parte (în cadrul a opt capitole) abordează tema din punct de vedere istoric, prin dualitatea puterii și a moralității. Pentru noi primul capitol este cel mai relevant, unde este vorba despre conceptul și conceptele răbdării. În al doilea capitol examinează răbdarea în contextul istoriei antice și al Evului Mediu, iar în al treilea capitol cel din timpul umanismului și al Reformei Protestante. În al patrulea capitol abordează tema din perspectiva religiei și a pluralismului pe baza politicii și al aspectelor individuale, abordând și problematica scepticismului și a rezistenței. În al cincilea capitol se orientează către întrebările revoluției în baza legilor naturii, ridicând totodată tema liberalismului și a libertății de conștiință. Capitolul șase prezintă argumentele pro și contra din timpul Iluminismului. În al șaptelea capitol abordează întrebarea răbdării dintr-o perspectivă modernă, iar în capitolul opt se întoarce la istoria conceptului și la întrebarea validității răbdării (prin prezentarea unor viitoare abordări posibile în privința răbdării).

În a doua parte a cărții abordează teoria răbdării în patru capitole consecutive. Astfel al nouălea capitol este consacrat pentru validarea răbdării, iar următorul capitol abordează finitatea oportunităților, șanselor răbdării. Capitolul unsprezece prezintă virtutea răbdării, iar în ultimul capitol este prezentată societatea răbdătoare. Modelul structural pentru răbdare sugerat de către autor a fost definitiv și necesar pentru a atinge scopul cercetării mele. Aici a devenit evident faptul că răbdarea este un concept care nu există fără contextul conflictual, iar în relație cu acest conflict răbdarea este o formă comportamentală unde persoana care practică răbdarea nu poate renunța la propria identitate. Modelul pentru sistemul conceptului răbdării a lui Rainer Forst apare și în alte lucrări filozofice, și mi-a prezentat cunoștințe esențiale, utile. Cu toate acestea nu se poate încheia studiul sistemului conceptual al răbdării, dar în mod evident oferă un punct de pornire, referință care ne poate ajuta să ne orientăm printre întrebările controversate, pe parcursul argumentării, sau chiar în facilitarea dialogului în privința conceptul răbdării.

Putem găsi idei similare celor exprimate de Rainer Forst în munca lui Donald A. Carson, intitulată ”Intolerance of tolerance”, dar (în opinia mea) aceasta urmează o perspectivă filozofică diferită prin valorificarea propriei perspective teologice. Astfel D. A. Carson abordează

conceptul răbdării dintr-o perspectivă teologică: după definirea conceptului răbdării noi și vechi, discută răbdarea veche ca și *"normativa răbdării"*. Pe când scopul lui D. S. Carson este abordarea *"răbdăriica și suportarea dificultăților"* din punctul de vedere al identității creștine, abordarea academică a lui Rainer Forst, în teorie, nu este subordonată unei perspective religioase, doar prezintă diferite perspective. Prin perspective normative înțelege constanta definită, pe baza căruia examinează răbdarea, în primul rând ca și fenomen.

Don A. Carson – The intolerance of tolerance

În cartea sa, autorul compară două concepții diferite ale răbdării. Pe parcursul a opt capitole discută *"nerăbdarea răbdării"*. Aceasta se referă la limitele răbdării, motivul principal al acestuia fiind interpretarea și practica contradictorie a concepțiilor asupra răbdării. Această carte este relevantă pentru noi pentru că ne arată faptul că pot exista concepții foarte diferite ale cuvântului "răbdare", și este importantă pentru că arată valorile diferite ale conceptului răbdării (în felul în care a fost folosit de către autor).

Studiul este prevăzut cu indicative pentru nume, obiecte, și locuri din Scriptură. Prin urmare ne referim la răbdare urmărind ordinea capitolelor cărții. În această lucrare răbdarea apare în diferite povești, baza acestora fiind sistemele în care acestea se realizează. În consecință, putem concluziona că această lucrare exemplifică amplitudinea orientării prin abordarea sistematică a răbdării. Sursele povestirilor se regăsesc în notele de subsol care fac referire la surse online, și nu numai. În prefață autorul menționează faptul că a compilat această carte din prezentări universitare, acestea fiind completate cu o lucrare scrisă anterior.

Prezentând imaginea schimbătoare a răbdării, face referire la absurdități, precum căldura frigului, "negrul albului" (ca și caracteristică), etc. Întrebarea răbdării a devenit foarte populară în vest, ca și plăcinta cu mere în America în anii 1950, făcând precizarea că *"chiar și răbdarea poate fi nerăbdătoare câteodată"*. Abordează de multe ori interpretarea veche și nouă a răbdării, și exemplifică în mod amplitudine antonimia dintre cele două. Pentru interpretarea veche a răbdării face referință la teoriile de bază ale lui Voltaire din 1755: consideră răbdarea ca fiind un rezultat al umanității noastre, deoarece nu există om fără greșeli.

În cartea lui explică în detaliu adversitatea interpretării conceptuale a răbdării din perioada respectivă. În opinia autorului, cartea abordează conceptul dubios și cert al răbdării, exemplificând abundant cu pilde din societate. Aici, el încheie cu o aluzie la capitoul 5, versetul 41 din Faptele Apostolilor, ca și un avertisment: suntem capabili de a împărtăși ceva apostolic cu alții pentru ca frații să nu se renege.

Michael Waltzer: On toleration

Lucrarea apărută în 1997 la Universitatea Yale ne este de folos atunci când dorim să abordăm tema noastră din perspectiva realității relaționale și nu a perspectivelor filozofice. Dacă privim cartea din perspectiva abordării sistematice (adică a treia dimensiune a grijii pastorale

contextuale), atunci aceasta contribuie la orientarea socială, religioasă, și culturală în interiorul unor grupuri. Această carte mi-a fost utilă pentru că am avut șansa să examinez afirmațiile relevante pentru propria temă. Afirmațiile relevante sunt cele care ajută la interpretarea răbdării prin abordarea sistematică. Pentru a ne putea apropia de conceptul răbdării, aceste pasaje vor fi citate, urmărind aceste date într-un grafic despre relațiile într-un grup singular și relațiile între grupuri diferite. Astfel putem aborda conceptul răbdării din punctul de vedere al dinamicii de grup. Nu am avut scopul de a intra în detalii, de a le studia. Consider important poziționarea afirmațiilor diferite în relație cu cartea în ansamblu, astfel să pot oferi o perspectivă temeinică asupra întrebărilor formulate. Lucrarea în sine se împarte în cinci capitole mari, fiind completată prin prefață, introducere, prolog, și alte notițe, respectiv și un apendice. Autorul începe pe un ton personal, și – din cauza originii evreiești – se autoidentifică ca fiind ”obiectia răbdării.” În introducere scrie despre posibilele modalități de abordare a răbdării. În cele ce urmează face referire la propria opinie despre felul în care se poate realiza o coexistență armonioasă în cadrul grupurilor de oameni cu identități culturale și istorice diferite. Autorul afirmă că nu există o concepție universală a răbdării. Din acest punct de vedere conceptul chiar devine ”dubios”! Totodată pune la îndoială caracterul obiectual al conceptului de răbdare. Acest fapt aduce și următoarea posibilitate periculoasă: răbdarea poate deveni relativă, aducând și motivele din spatele caracterului ”dubios” al răbdării. În lucrare face referire și la faptul că practicarea răbdării este limitată de măsura în care ne putem încadra în poziția celeilalte persoane (acesta fiind atât un motiv, cât și o posibilitate pentru practicarea răbdării). Prin exemplele oferite de structurile sociale și exercitarea puterii politice din Europa, America de Nord, Orientul Mijlociu autorul ajunge la următoarea constatare: chiar și răbdarea bazată pe intimitate, familiaritate și angajament are limite. Cum am menționat și anterior, ne vom referi la afirmațiile despre conceptul răbdării în relație cu întreaga carte după cum urmează.

”Cazul pastoral”, ca și ”metodă de cercetare” a fenomenului răbdării

În această lucrare nu m-am angajat pentru definirea generală a conceptului de ”caz pastoral”, doresc doar să mă axez pe abordarea răbdării din perspectiva grijii pastorale. Principala directivă este întâlnirea și dialogul genuin în grija pastorală bazată pe context și încredere. Prin întâlnire genuină înțeleg acea întâlnire dintre două persoane, unde ambele persoane sunt prezente ca și subiect (și nu obiect). Pe urma acestor întâlniri și dialoguri putem construi pe încredere și recunoaștere în tratarea relației. Astfel scopul grijii pastorale este tratarea relațiilor prin sprijinul asertivității subiectului, pe baza echilibrului schimbător a echității, pe baza posibilităților și nevoilor relațiilor multidireționale. În grija pastorală contextuală – dacă putem numi astfel această metodă – conceptul cazului pastoral este în cea mai strânsă relație cu conceptul ”situațiilor de viață” a ”circumstanțelor.” Astfel ”situațiile de viață” oferă o analogie pentru ceea ce numim în acest studiu ”caz pastoral”. Aproximarea față de cazurile pastorale (sau situații de viață) se face prin folosirea rezultatelor oferite de către psihologia religioasă. Nu putem pierde din vedere faptul că diversitatea perspectivelor oferite de psihologia religioasă necesită autodisciplină. Astfel suntem de acord cu convingerea lui Vergote Antoine: ”doar atunci

vom putea observa atitudinile și comportamentul religios din perspectivă psihologică, când le vom privi ca și procese de soluționare a conflictelor.”

Punctul de plecare pentru elementele structurale a conceptului răbdării este baza filozofică și lingvistică, care se ocupă cu o parte foarte importantă a elementelor structurale a conceptului: cu ideea dificultății, a poverii, a conflictului. Abordarea conceptuală a cazului pastoral ia naștere și ea din conflict, care este încorporată într-o situație de viață unică, specifică. Totuși, recunoașterea conflictelor nu este chiar atât de clară în urma grijii pastorale. Putem formula ipoteze pe care mai târziu le vom putea testa. Se poate întâmpla ca participanții cazului pastoral ei însuși numesc anumite dificultăți (chiar dacă ei nu doresc să inducă în eroare). După ce conflictul a fost conștientizat, principala întrebare va fi următoarea: ce pot face cu aceste dificultăți? Grijă pastorală nu numește dificultățile, și nici nu oferă soluții pentru acestea, chiar dacă există idei despre procesul de soluționare. Această idee, ipoteză este în sine ”materialul” pastorului, el lucrează cu acest material și îl testează pe baza atitudinii subiectului, să vadă folosul rezultatelor care pot fi utilizate de către subiect. Când apar întrebări legate de răbdare, putem enumera astfel de ”materiale”, posibilități, atitudini. Enumerarea nu reprezintă o ordine cronologică, doar formulează o atitudine față de greutăți. Pastorul nu este niciodată cel care ”cunoaște” aceste conflicte, ci este persoana care le poate purta, suporta, sau poate fi parte a realității relaționale. Căutând posibilitatea de a suporta conflictul luăm în considerare unele perspective, astfel punem conflictul în sistemul relațional viu, și facem posibilă suportarea comună a poverii pe baza principiului echității.

Acesta înseamnă că nu numirea conflictului este importantă, nu tipizarea, scopul nu este cercetarea conceptului de dificultate sau descoperirea cauzelor acestuia. Scopul nu este definirea dificultăților în grija pastorală, ci este să aflăm de către cine și cum pot fi suportate aceste dificultăți. Cu alte cuvinte, cercetăm cine sunt de fapt cei care suportă conflictul, cei care suportă împreună aceste dificultăți, cine sunt participanții conflictului. Desigur, dificultățile nu sunt suportate în egală măsură, dar este important, astfel încât pastorul să atragă atenția asupra faptului că suportarea dificultăților nu este doar problema unei singure persoane, aceste situații au mai mulți participanți, unii sunt cei care suportă conflictul, dificultățile – și cercetăm resursele comune care ajută în suportarea dificultăților. Este mai important căutarea resurselor, decât evaluarea dificultății. Cei care suportă dificultățile sunt cei care trebuie să găsească resursele pentru acest lucru – și chiar mai mult decât atât, doar ei pot găsi aceste resurse. Preotul poate oferi ajutor pentru a găsi aceste resurse, pentru a dobândi aceste cunoștințe. Există diferite metode pentru căutarea resurselor. Formularea întrebărilor în procesul grijii pastorale (unde se pune accent pe context și încredere) ajută la distribuirea echitabilă și justă a dificultăților, poverii, și găsirea răspunsurilor la aceste întrebări îi ajută pe participanți să își găsească ei singuri posibilitățile, luând în considerare propriile necesități. Acest proces facilitează autogestionarea, asertivitatea, și totodată se întâmplă în urma unei ”judecate interne” pe baza unui ”registru” cunoscut de toată lumea (unde fiecare ”articol” este înregistrat), fiind luate în considerare principiile echității și a corectitudinii pentru participanți. Pe baza acestora căutăm împreună: ce

pot câștiga participanții în urma acestei dificultăți? Această atitudine necesită o atitudine, gândire inversă față de ceea ce poate fi considerat obișnuit într-o astfel de situație. Ca străin, putem pune la îndoială justificarea întrebării ”ce poate câștiga purtătorul dificultății din faptul că suportă această dificultate?”, dar o posibilitate de a suporta această povară poate fi chiar căutarea acestui câștig. Acesta poate fi o resursă, la fel cum în termeni teologici am spune că Vinerea Mare este condiția pentru Paște. Totodată, această abordare a întrebării poate avea o multitudine de rezultate utile care pot fi dovedite sau respinse în mod practic. Căutăm ce înseamnă practica răbdării într-un caz anume și dacă ne-ar ajuta dacă ne îndepărtăm de răbdare.

Abordarea conceptuală a răbdării nu se întâmplă pe baza principiului exclusivității. Adică răbdarea este totodată un concept relațional care poate avea mai multe obiecte, nu doar una. Practica răbdării nu ajută de fiecare dată în suportarea dificultăților, sau câteodată abordarea răbdătoare practică de participanți nu este cea corectă sau utilă. Obiectul răbdării poate fi schimbat dacă există această posibilitate, această decizie necesită curaj și consecvență. În unele situații acesta poate însemna despărțire de la obiectul răbdării, schimbându-l cu o altă formă. Există câteva principii de abordare a conflictelor: trebuie apreciat împreună cu însemnătatea conflictului și suportarea acestuia referitor la participanți. Acest lucru facilitează dialog, discurs. În discuția despre dificultăți pastorul poate ajuta în redirecționarea atenției, încât participanții la suportarea unei dificultăți să fie deschiși la dificultățile semenilor. Pe baza conceptelor terapiei contextuale, în spatele conflictelor putem presupune existența unui ”*cont curent*”, ”*eligibilități distructive*”, sau al unei ”*datorii neplătite*.” Conceptele din ghilimele sunt conceptele de bază ale terapiei contextuale formulate de Böszörményi Nagy-Iván. Conceptele menționate mai sus sunt doar exemple pentru realitatea relațională care se poate afla în spatele dificultăților cauzate de răbdare. Pastorul analizează atitudinile personale față de un anumit conflict și pe baza angajamentului multidirecțional încearcă să gestioneze un anumit conflict, știind că și el face parte dintr-un sistem relațional multidimensional. Teoria relaționării multidirecționale își are și ea originile în terapia contextuală. În acest caz teoria atrage atenția asupra felului în care pastorul este adresat în relație cu situația respectivă, și la dispozitivele de asistență pe care le are la îndemână. După toate acestea, definiția cazului pastoral este următorul: o situație împovărată de conflict, în care pastorul (care își practică religia genuin) este implicat în problemă și poate contribui la procesul de rezolvare a conflictului.

Perspectivile prezentate anterior reprezintă procesul de muncă a studiilor de caz, fiind prezent ca metodă de cercetare în acest studiu. În următoarele rânduri voi enumera ”elementele” interpretării și practicii a cazului pastoral:

- a) *Omul*, care nu este un ”concept abstract”, ci persoană care trăiește prin creație divină, cu propriile posibilități și nevoi. Fiind o creație divină, îl presupune ca și ”ființă relațională”, capabil de dăruire și acceptare. Când nu poate trăi cu acesteabilități, atunci se întâlnește nu doar cu greutăți realționale, dar apar și obstacole interioare la nivelul personalității. Aceste obstacole dau peste cap pacea spirituală. Omul are nevoie de ajutor din cauza

acestor obstacole și dificultăți. Astfel el devine *"subiectul cazului pastoral"* (și nu obiectul!).

- b) Dezintegrarea sau imobilitatea echilibrului dintre dăruire și acceptare poate cauza obstacole, acestea fiind cauzele greutăților pe care le au oamenii față de sine însuși, semenii lor, lume, Dumnezeu. Cu alte cuvinte, obiectul cazurilor pastorale este confuzia creată de blocajul în realitatea relațională. Acesta este greutatea, dificultatea pe care o suferă, suportă. Sub această greutate omul ori este întărit, sau poate fi chiar distrus. Grija pastorală poate ajuta în suportarea acestor greutăți.
- c) Pe lângă subiectul și obiectul cazului pastoral există o a treia caracteristică, sau componentă: pastorul. Chiar dacă cazurile pastorale pot rămâne "cazuri" și fără pastor, fără această componentă cazurile nu sunt studiate, iar fără ajutor și fără perspectiva obiectivă nu le putem numi cazuri pastorale. Abordarea acestei întrebări este asemănătoare cu orice alt lucru legat de om: poezia rămâne poezie și fără Cititor, dar este necesar și Cititorul, adică "Cealaltă" persoană. Pastorul este "Cealaltă" persoană, care poate fi lângă persoana care suportă unele greutăți, iar acest caz devine unul pastoral prin faptul că persoana respectivă a găsit ajutor la pastor.
- d) Pe lângă subiectul, obiectul, și ajutorul din cazul pastoral este prezent și "știința" grijii pastorale. Atât persoana care are nevoie de ajutor, cât și cea care ajută sunt oameni, creațiile lui Dumnezeu. A patra caracteristică a cazurilor pastorale este știința prin care ne apropiem de aceste cazuri, felul în care le notăm, și modalitățile de a ajuta. Nu vom elabora problematica caracterului științific al grijii pastorale, dar menționăm faptul că trebuie să existe știință unde ceva se studiază. După toate acestea menționăm și faptul că în această știință trebuie luat în considerare nu doar componenta care face echilibru între contradicții, dar și creația omului.

Responsabilitatea, și îndeplinirea etică a acestuia cere faptul ca pe parcursul examinării cazurilor pastorale omul să nu fie un "subiect de laborator", și să nu privim omul ca "obiect" care poate fi folosit pentru a "cerceta" cu orice scop și prin orice metode: această abordare ar avea multe riscuri, pericole. Dar înainte să trecem la cazul pastoral ca și activitate de sprijin, facem o scurtă prezentare despre metodele de cercetare științifice pentru studiile de caz. Constatările metodelor de cercetare științifice coincid în mai multe puncte cu ce înțelegem noi prin studiile de caz pastorale. În cursul prezentării vom marca aceste puncte comune. Recunoașterea sau punerea la îndoială a caracterului științific a studiilor de caz se poate schimba conform punctului de vedere a cercetătorilor metodologici. Există diferite percepții, interpretări despre conceptul studiului de caz, despre metodologia acestuia, sau despre definiția acestui concept, ce aparține acestuia, sau unde și cum se pot utiliza. Pe baza a trei lucrări de specialitate prezint caracterul științific, metodele, tipurile, și alte caracteristici a studiului de caz. Lucrările care se ocupă cu metodologia studiilor de caz prezintă o gamă largă de informații în privința bazei științifice a studiilor de caz. Prin studiul de caz pastoral înțelegem unele situații de zi cu zi, povești, întâlniri, dialog. Cele trei lucrări menționate nu iau în considerare perspectiva transcendentală. În ciuda acestei lipse,

putem găsi multe informații utile în abordarea principiilor, folosirea metodelor, și la întrebările etice.

În următoarea parte voi face referire la acele trei lucrări de specialitate, pe baza cărora am examinat răbdarea ca și fenomen, luând în considerare fundamentul științific prezentat în aceste lucrări.

Golnhofer Erzsébet - Directivele lucrării "Az esettanulmány" "Studiul de caz"

Definițiile conceptuale pentru studiul de caz scrise de Golnhofer Erzsébet sunt relevante în primul rând pentru că abordează din perspectiva individului și a fenomenului. Pe lângă definiție, această lucrare este importantă și pentru că autorul afirmă că studiile de caz "*provin din științele vindecării și din alte servicii umane.*" Totodată le diferențiază de la unele concepte asociate, precum discuțiile de caz, prezentare de caz, analiză de caz. Genul descripției de caz a apărut odată cu apariția psihanalizei în psihoterapie, astfel fiind asociat cu numele lui Sigmund Freud, cine a ilustrat noua metodă prin cazuri. Ne întâlnim cu conceptul studiului de caz și în antropologie, psihologia religioasă, etnografie, pedagogie, psihologie, medicină, pregătirea juridică și instruirea în management. În opinia autorului studiul de caz poate fi folosit atât în educație, cât și în cercetare: atât în cercetările explicatoare, cât și în cele interpretative. Descripția de caz este o abordare științifică acceptată în mod general în dezbaterile epistemologice și metodologice, având unele particularități: caracterul deschis, naturalețe, caracter interpretativ – particularități care se produc prin comunicarea între cercetător și cercetați.

Sugestiile lui Gary Thomas despre metodele de cercetare din studiul de caz

Familiarizarea cu genul studiilor de caz din perspectiva oferită de Gary Thomasa fost utilă pentru abordarea conceptului și fenomenului răbdării din perspectivele pastorale. M-am familiarizat cu un specific aspect a metodei de cercetare a studiului de caz, unde după examinarea răbdării din punct de vedere teoretic, am primit instrumente pentru testarea părții teoretice. "Testarea" metodei cercetării de caz ca și teorie se referă în primul rând la structura conceptuală a răbdării, unde am examinat concepte structurale deja cunoscute.

Pe lângă examinarea științifică am luat în considerare și factorul uman și cel transcendental, și autorul a făcut referire la acestea în carte. Autorul este clar de acord cu existența caracterului științific în studiile de caz. Astfel încerc să valorific studiile de caz ca și oportunități pentru a valorifica caracterul științific. Autorul face referire la afirmația lui Einstein despre aspectul științific, încât aspectul științific nu provine din metoda folosită, ci din gândirea intuitivă, asigurat de argumentarea demonstrativă a rezultatelor. Știința nu are "*siboleț*" pe care îl poate folosi ca și umeraș, pentru a atârna lucrurile purtate. Cu toate acestea, autorul este de acord cu alți colegi ai săi, iar opinia lui argumentată completează gama de metode prezentate în studiile de caz. Acest aspect a fost important și pentru mine – în ciuda contradicției aparente – și fiind de acord cu acesta, m-am poziționat astfel în privința genului studiului de caz.

Svend Brinkmann și Steinar Kvale; interviul, ca și metodă calitativă de cercetare pentru acest studiu

Studierea lucrării scrise de Svend și Steinar a fost importantă din perspectiva cunoașterii metodelor de cercetare calitative, ce se bazează pe formularea întrebărilor, căutarea răspunsurilor, și în final pe discuțiile personale. În participarea la studiile pastorale de caz mi-au fost de folos cunoștințele despre pregătirea interviurilor, procedura acestora, și metodele de a formula întrebări. Pe de o parte am dobândit cunoștințe profesionale despre adresarea unor întrebări, care pot defini direcția eventualei răspunsuri, iar pe de altă parte este important recunoașterea diferențelor dintre discuțiile pastorale, interviurile de anchetă, interviurile care sunt menite să clarifice anumite concepte, sau alte tipuri de interviuri. Scopul nu este acela de a însuși modalitățile de a intervieua la nivel profesional, ci utilizarea aspectelor care pot fi de folos în conversațiile pastorale și în pregătirea studiilor de caz.

În introducerea lucrării am făcut referire la faptul că putem ajunge la cunoașterea lumii interioare și a vieții oamenilor prin convorbiri, conversații, în urma revelării experiențelor, sentimentelor, comportamentului. În primul rând am căutat felul în care putem avea aceste conversații, care pot fi în unele cazuri mai ușoare, în altele mai grele. Lucrarea mi-a confirmat cunoștințele dobândite până acum, în special faptul că scopul și motivul conversației determină forma acestuia, iar metoda de conversație din interviu (*"interview"* în engleză) se dezvoltă în urma interacțiunii dintre participanții interviului (*"interviewer"* și *"interviewee"*). Conversația bazată pe interes comun poate rezulta în schimbarea interioară a punctelor de vedere (*"inter-change of views"*).

A fost importantă și recunoașterea faptului că interviul de cercetare nu este o conversație între doi parteneri egali, deoarece cercetătorul dictează direcția și ritmul conversației, el întreabă și se așteaptă la răspunsuri. Astfel am dobândit înțelegere despre metoda de cercetare fenomenologică (descoperirea experienței), interpretarea hermeneutică (a experienței), și despre discurs (care ajută în construirea unei lumi sociale noi). După cum am constatat, aceste metode definesc direcția și scopul discuției. În acest mod am putut să examinez perspectiva pastorală din mai multe puncte de vedere, și să devin mai sensibil în privința metodologiei oferite de interviu și în privința întrebărilor legate de atitudinea etică. După examinarea conceptuală și aplicarea studiului de caz, în lucrare sunt prezentate nouă studii de caz.

Bibliografie

1. AAMODT Sandra; WANG Sam: Secretele creierului uman. Bukarest, 2019.
2. AMBRUS Gergely: Tudományos elmefilozófia. L'Harmattan, Budapest, 2015.
3. AMY van Heusden – ELSE-MARIE van den Eerenbeemt: A változó egyensúly, Böszörményi-Nagy Iván egyéni-, és családterápiás elmélete és módszere. Coincidencia, Budapest, 2001.
4. ANDREASEN Nancy C.; BLACK Donald W: Bevezetés a pszichiátriába. Medicina könyvkiadó, 1997.
5. AVDEEV Dmitri: Cand sufletul este bolnav (ford.: Tănăsescu-Vlas Adrian és Xenia). Editura Sophia, Bukarest, 2015.
6. AVDEEV Dmitri: Psihiatria pentru duhovnici (ford.: Adrian Tănăsescu-Vlas). Editura Sophia, Bukarest, 2011.
7. BABBIE Earl: A társadalomtudományi kutatás gyakorlata (Ford.: KENDE Gábor, SZAITZ Mariann). Budapest, 1999.
8. BABEȘ Alexandru: Drama religioasă a omului. Editura Științifică și Enciclopedică, Bukarest, 1975.
9. BAHLCKE Joachim; GÜNDISCH Konrad: Toleranța, coexistența, antagonism. Editura Mega, Cluj Napoca, 2013.
10. BAKK-MIKLÓSI Kinga: Neveléslélektab kitekintésekkel. Ábel kiadó, 2016.
11. BAKK-MIKLÓSI Kinga: Pszicholingvisztikai alapozás. Ábel kiadó, Kolozsvár, 2006.
12. BALÁZS Sándor: Hungaropesszimizmus. Kriterion, 2013.
13. BALÁZS Sándor: Identitástudatunk zavarai. Bukarest, 1995.
14. BALOGH Brigitta: Talpalatnyi univerzum. Pro Philosophia, Kolozsvár, 2009.
15. BARBU Daniel: Au cetetenii suflet? Bukarest, 2016.
16. BAUER, Joachim: A testünk nem felejt (Ford.: Turoczi Attila). Ursus Libris, 2011.
17. BAUER, Joachim: Az együttműködő ember (Ford.: Turoczi Attila). Ursus Libris, 2012.
18. BAUER, Joachim: Miért érzem azt amit te? (Ford.: Turoczi Attila). Ursus Libris, 2010.

19. BÁNLAKY Éva, KARCSUB Gula (szerk.): Pszichológusok és teológusok a szenvedésről. Budapest, 2002.
20. BERGSON: Teremtő fejlődés (Ford.: DIENES Valéria). Budapest, 1930.
21. BIAS: A CBS Insider Exposes How the Media Distort the News. Washington, Regnery, 2001.
22. BOBÁS Gabriella Dóra: Nyelvhasználat és tolerancia, 46-53, in Nyelvelmélet Nyelvhasználat, Geecsó Tamás, Sárdi Csilla. Tinta könyvkiadó, Budapest, 2007.
23. BODÓ Márta (szerk.): Testben élünk. Kolozsvár, 2016.
24. BODÓ Sára: Gyászidőben. Kálvin kiadó, Budapest, 2013.
25. BOLBERICZ Pál: Isten, ember, vallás. Ecclesia, 1981.
26. BONHOEFFER Dietrich: Az egyház lényege. Exit, Kolozsvár, 2013.
27. BONHOEFFER Dietrich: Etika. Exit, Kolozsvár, 2015.
28. BORONKAI Dóra: Bevezetés a társalgáselemzésbe. Budapest, 2009.
29. BOROS Szabolcs: Együttélés a gondolattal. Kreatív kiadó, 2006.
30. BORSOS Szabolcs: A létalkotó személy. Mentor, 1997.
31. BORSOS Szabolcs: Háttérkérdések a kudarc fogalmáról. Studium, 2011.
32. BRETTER György: A kortudat kritikája. Kriterion, Bukarest, 1984.
33. BRETTER György: Itt és mást. Kriterion, Bukarest, 1979.
34. BUBER Martin: Én és Te. Európa könyvkiadó, Budapest, 1991.
35. BUDA Béla : A közvetlen emberi kommunikáció szabályszerűségei. Animula, Budapest, 1994.
36. BUZALIC Alexandru, BUZALIC Anca: Psihologia religiei. Galaxia Guttemberg, 2010.
37. CARSON, Donald A: The intolerance of tolerance. Cambridge, U. K., 2012.
38. CHRYSAVGIS John: Vindecarea lăuntrică a omului (Ford.: Luminița-Irina Niculescu) Sophia, Bukarest, 2015.
39. CUCCI Giovanni; ZOLLNER Hans: Az egyház nyílt sebe. Budapest, 2013.

40. CSIKI Kálmán, CSIKI Csaba: A lelki jelenségek kórfolyamatai. Kolozsvár, 1982.
41. CSIKSZENTMIHALYI Mihály: Az áramlat – Flow. A tökéletes élmény pszichológiája. Akadémiai, Budapest, 2010.
42. DAVID P. I.: Invazia sectelor, vol. I. De la erezii vechi la secte religioase ale timpului nostru. Lucrarea apare cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Teoctist Patriarhul României, Centrul Cultural al SF. Arhiepiscopiei Bucureștilor, Editura „Crist”-1, Bukarest, 1991.
43. DAVIDSON Richard J.: Az agy érzelmi élete (Ford.: Nagy Mónika Zsuzsanna). Akadémia, Budapest, 2013.
44. DECZKI Sarolta: Meredek sziklagerincen. L’Harmattan Kiadó, Budapest, 2014.
45. DEME László: Nyelvünkről, használatáról, használóiról. JGYTF Kiadó, Szeged, 1994.
46. DESCARTES: A módszerről (Ford.: ALEXANDER Bernát). Kriterion könyvkiadó, Bukarest, 1977.
47. DÉVÉNY István: Gondolatok 99 szóról. Kairosz kiadó, Budapest, 2010.
48. DIETERICH Michael: Pszichológiai és lelkipásztorkodási kézikönyv. Szent István Társulat, Budapest, 2000.
49. DILTHEY, Wilhelm: A filozófia lényege. Attraktor, 2007.
50. DILTHEY, Wilhelm: A történelmi világ felépítése a szellemtudományokban. Gondolat kiadó, Budapest, 2004.
51. DOIDGE Norman: A változó agy (Ford.: Sóskúti György). Park kiadó, 2018.
52. DONDERS, Paul Ch.: Reziliencia (Ford.: Gulyás Melinda). Harmat, Budapest, 2019.
53. DURKHEIM Emile: Formele elementare ale vieții religioase (Ford.: Magda Jeanrenaud és Silviu Lupescu). Polirom, Iași, 1995.
54. DUȚĂ Victor: Religie și putere. Editura Ștefan, 2008.
55. EBELING Gerhard: Isten és szó. Budapest, 1995.
56. EGYED Péter: Az ész hieroglifái. Kriterion, 1993.
57. EGYED Péter: Szabadság és szubjektivitás. Kolozsvár, 2003.
58. EGYED Péter: Szellem és környezet. Kolozsvár, 2010.

59. ERDŐ János: Teológiai Tanulmányok. Unitárius Egyház, Kolozsvár, 1986.
60. FÁBIÁN Pál, LŐRINCE Lajos: Nyelvművelés (Szerk. Fábíán Pál és Tátrai Szilárd). Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1990.
61. FAROS Filoteu: Dialogul în psihoterapia ortodoxă. Editura Sophia, 2008.
62. FAZAKAS István: Vallás és neveléspolitiká Erdélyben. Csíkszereda, 2003.
63. FÁBIÁN Pál, SZATMÁRI István, TERESTYÉNI Ferenc: A magyar nyelv stilisztikai vázlatá. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1958.
64. FEDERSPIEL Krista, et al.: A lélek egészségkönyve (Ford.: Sz. Érdi Éva, Dr. Hargitai György, Zalai Edvin). Kossuth Kiadó, 1998.
65. FERENCZI Enikő: A mentálhigiéné elméleti és gyakorlati megközelítése. Presa Universitară Clujeană, 2010.
66. FLASKAY Gábor (Szerk.): Függőség, tárgykapcsolat, viszontáttétel. MPE, Budapest, 1994.
67. FODOR Katalin: Bevezetés a lélektanba. Gyulafehérvár, 1999.
68. FODOR Katalin: Tudat és jelentés. Tudományos és enciklopédia kiadó, Bukarest, 1983.
69. FODOR László, KRISTÓ Edina: A hatékony kommunikáció alapjai. Budapest, 2014.
70. FORGÁCS József: Érzelem és gondolkodás (Ford.: Boros Ottilia). Kairosz kiadó, 2001.
71. FORRAI Gábor: Kortás nézetek a tudásról. L'Harmattan, 2014.
72. FORST Rainer: Toleration in Conflict Past and Present. Cambridge University Press, 2013.
73. FRAZER James G: Az aranyág. Századvég, Budapest, 1993.
74. FREUD Anna: Az én és az elhárító mechanizmusok. Animula, 1996.
75. FROMM Erich: Pszichoanalízis és vallás (Ford.: Szigeti Miklós). Akadémiai kiadó, Budapest, 1995.
76. FÜZI Izabella: Retorika, nyelv, elmélet. Szeged, 2009.
77. GALLAGHER Shaun; ZAHAVI Dan: A fenomenológiai elme (Ford.: Váradi Péter). Győr, 2008.

78. GÁLL Ernő: Az erkölcs dilemmái, Dacia Könyvkiadó, Kolozsvár, 1981.
79. GECSŐ András, SÁRDI Csilla (Szerk.): Nyelvelmélet-nyelvhasználat. Tinta kiadó, Budapest, 2007.
80. GENDLIN Eugene T.: Életproblémák megoldása önerőből – fókuszolás (Ford.: Varga Károly). Tankönyvkiadó, Budapest, 1989.
81. GEORGESCU Bogdan-Costin: Încercări de hermeneutică antropologică asupra ritualurilor religioase creștine. Eikon, Kolozsvár, 2014.
82. GODESCALC de Nepomuk: Teologia ca dispoziție științifică. Polirom, 2016.
83. GOLNHOFER Erzsébet: Az esettanulmány. Műszaki Könyvkiadó, 2001.
84. GRADE, S. D.: When Tolerance In No Virtue: Political Correctness, Multiculturalism, and the Future of Truth and Justice. Downers Grove: InterVarsity, 1993.
85. GRAD Iulia: Filosofia dialogului și criza comunicării în gândirea lui Martin Buber. Editura Eicon, 2013.
86. GRIFFIN E. M: Bevezetés a kommunikáció elméletbe. Harmat kiadó, 2003.
87. GUINNESS Os: Unspeakable: Facing Up to the Challenge of Evil, New York, HarperOne, 2006.
88. HALLESBY, Ole: Személyiségtípusok. Budapest, Harmat, 2002.
89. HAMILTON N. Gregory: Tárgykapcsolat-elmélet a gyakorlatban. Animula, Budapest, 1996.
90. HAMPE Johann Cristoph: Hiszen meghalni egészen más. Budapest, 1993.
91. HARGRAVE Terry D.: Forgiving the evil. Phoenix, 2001.
92. HASDEU Bogdan Petriceicu: Istoria toleranței religioase în România, Editura Saeculum, Bukarest, 1992.
93. HAWKINS David R.: Valóság, spiritualitás és a modern ember (Ford. Rácz Virág Lilla) Love2 translate, Marosvásárhely, 2018.
94. HÁRDI István: Lelki egészségvédelem. Medicina, Budapest, 1997.
95. HEBB Donald O.: A pszichológia alapkérdései, Gondolat-Trivium, Budapest, 1995.

96. HEGEL Georg Wilhelm Friedrich: A szellem filozófiája (Ford.: Erdei László). Akadémiai kiadó, Budapest, 1968.
97. HERMAN Judith Lewis: Trauma és gyógyulás (Ford.: Kuszing Gábor). Budapest, 2003.
98. HÉZSER Gábor: Miért? Rendszerszemlélet és lelkipásztori gyakorlat. Kálvin Kiadó, Budapest, 1996.
99. HÉZSER Gábor: Pásztorálpszichológiai szempontok az istentisztelet útkereséséhez. Kálvin Kiadó, Budapest, 2005.
100. HÉZSER Gábor: Pásztorálpszichológiai tanulmányok. Debrecen, 2002.
101. HICK J. H.: Filozófia religiei (Ford.: Anghel Alexadru). Editura Herald, 2010.
102. HILTNER Steward: Preface to pastoral theology. Abingdon Press.
103. HORNOK Sándor: Tabula smaragdina, A jó Pásztor. Farkas Lőrinc Imre kiadó, Budapest, 1995.
104. IEROTHEOS, Mitropolit al Nafpaktosului: Știința medicinei duhovnicești (Ford.: Proștiinghel Teofan Munteanu). Editura Sophia, Bukarest, 2009.
105. INCZE István: Türelem és türelem, Hit és világnézet ismeretterjesztő füzetek. Kiadja: A magyar kultúra Budapest, VIII, Horánszky utca 20 13-14 szám, különnyomat a Magyar Kultúra 1929 július 15.-i számából.
106. JÄGER Alfred: Diakónia, mint keresztény vállalkozás (Ford.: Szabó Csaba). Debrecen, 2010.
107. JÁLICS Ferenc: Lelkivezetés az evangéliumban. Jezsuita könyvek, Budapest, 2014.
108. JÁLICS Ferenc: Szemlédődő lelkiprákoria. Jezsuita könyvek, Budapest, 2014.
109. JENKINS Hugh: A rendszer kezelése (Ford.: Bogár Krisztina, Balkay Fruzsina, Nagy Csilla). Animula, 2006.
110. JOSUTTIS Manfred: A lelkes más (Ford.: Péntek András). Exit kiadó, Kolozsvár, 2017.
111. JUHÁSZ ISTVÁN ALAPIVÁNY MUNKATÁRSÁI (Szerk.): Érzékeny kérdések. Exit, Kolozsvár, 2013.
112. KANT Immanuel: A vallás a pusztá ész határain belül. Gondolat, 1974.

113. KARÁCSONY Sándor: Lélek és nevelés. Kolozsvár, 1995.
114. KARP Harvey: A legboldogabb kisgyermek (Ford.: Ákos György). Bonyvölt, 2008.
115. KAST, Verena: A gász (Ford.: Mérei Vera). Budapest, 1999.
116. KENÉZ László; RÓNAI András (Szerk.): A dolgok (és a szavak). L'Harmattan, 2008.
117. KIERKEGAARD Søren: A szorongás fogalma. Göncöl kiadó, 1993.
118. KIRÁLY Béla: Tolerance and movements of religious dissents in Eastern Europe. New York, 1975.
119. KISS Jenő: Hármában Isten színe előtt. Exit kiadó, Kolozsvár, 2010.
120. KISS Tihamér: Jean Piaget, a pszichológus. Alex Typo, 1993.
121. KLESSMANN, Michael: A klinikai lelkingozás kézikönyve. Debrecen, 2002.
122. KOMÁROMI Csipkés György: Az Keresztény Isteni – Tudománynak jeles móddal úgy elkészített rövid summája /.../ Az vallásbeli villongások megértésére, MDCLII (1552), UTRAJECTOMBAN (Utrechtben) nyomtatattatot.
123. KOVÁCS Barna: Emlékezet és esemény Paul Ricoeur filozófiájában. Egyetemi műhely kiadó, Kolozsvár, 2015.
124. KÖLLŐ Gábor: A határhelyzet értékelése Rotterdami Erasmus teológiai tanításában. Gloria kiadó, Kolozsvár, 2003.
125. KROPOTKIN: A kölcsönös segítség, mint természettörvény. Budapest, 1908.
126. KÜBLER-ROSS Elisabeth: Éretté válni a halálra (Ford: Pándy Bertalan). Kecskemét, 2002.
127. KÜHLEWIND Georg: Normálistól az egészségesig. Budapest, 1991.
128. KVALE Steiner. Az Interjú (Ford.: Kovács Bence és Sivadó Ákos). Jószöveg Műhely, 2005.
129. KVALE Steinar; BRINKMANN Svend: InterViews. Sage publications, 2015.
130. LARCHET Jean-Claude: Terapeutica bolilor mintale (Ford.: Marinela Bojin). Sophia, Bukarest, 1992.
131. LARCHET Jean-Claude: Terapeutica Bolilor Spiritale (Ford.: Marinela Bojin). Sophia, Bukarest, 2006.

132. LATEGAN Bernard: Teologie, hermanutică și transformarea socială, Cazul Africii de Sud. Bukarest, 2012.
133. LEVINAS Emmanuel: „Az arcon túl” valamint a „Másik és mások” írását in Emmanuel Levinas, Teljesség és végtelen. Jelenkor kiadó, Pécs, 1999.
134. LEVINAS Emmanuel: Nyelv és közelség. Pécs, 1997.
135. LOCKE John: Levél a vallási türelemről (Ford.: Hallasy-Nagy József). Budapest, 1992.
136. LOHSE Timm H.: Villámbeszélgetések. Kálvin kiadó, 2009.
137. MAGYARI Beck Anna: A türelem gyógyító művészete. Budapest, 1993.
138. MARGA Andrei: Introducere în filosofia contemporană. Compania, 2014.
139. MEULINK-KORF Hanneke; VAN RHIJN Aat: „A harmadik, akivel nem számoltak” (Ford.: Kiss Jenő). Exit kiadó, Kolozsvár, 2009.
140. MÉREI Ferenc: A pszichológiai labirintus (Szerk. Bagdy Emőke).Pszichoteam, Budapest, 1989.
141. MICHIELSEN May; VAN MULLINGEN Wim, HERMKENS Leen (Szerk.): Összetartozásban, Exit kiadó, 2010.
142. MITCHELL Jolyon P.: Képszerű beszéd (Ford.: Beke Boróka, Roth Levente). Exit, Kolozsvár, 2017.
143. MOHÁS Livia: Ismerd meg Önmagad. Magyar Könyvklub, Móra Ferenc könyvkiadó, 2002.
144. MURRY William R.: Elsősegély a léleknek (Ford.:Gál Zoltán). Kolozsvár, 2005.
145. NAGY Lajos: Olvasói „Lelki levelesláda” avagy „A lelkész válaszol”. Kálvin kiadó, Budapest, 2005.
146. NÉMETH Dávid: Isten munkája és az ember lehetőségei a lelkigondozásban. Kálvin kiadó, Budapest, 1993.
147. NÉMETH Dávid: Pásztorálintropológia. L Harmattan kiadó, Budapest, 2012.
148. NIERENBERG Gerald I.; CALERO Henry H: Testbeszéd-kalauz, avagy mit üzennek a gesztusok? (Ford.: Doubravszky Sándor). Bagolyvár kiadó, 1971.
149. NYÍRI Tamás: A filozófiai gondolkodás fejlődése. Szent István Társulat, 1973.

150. NYÍRI Tamás: Alapvető etika. Szent István Társulat, Budapest, 1994.
151. OELKERS Jürgen: Nevelésetika (Ford.: Glavina Zsuzsa, Komáromi Béla, Komáromi Magda). Vince kiadó, 1992.
152. OGLESBY William B.: Biblical themes for pastoral care. Abingdon Press, 1973.
153. PALTÓN: Válogatott művei. Európa könyvkiadó, 1983.
154. PEACOCKE Arthur: Egy tudományos kor teológiája (Ford.: Bernhard Dóra). Pozsony, 2011.
155. PERRY Bruce D.; SZALAVITZ Maia: A ketrecbe zárt fiú (Ford.: Dudik Annamária Éva). Park könyvkiadó, 2016.
156. PERRY Philippa: Hogyan maradjunk normálisak? (Ford.: Nagy Györgyi Eszter). Budapest, 2013.
157. PETHŐ Bertalan (Szerk.): Pszichiátria és emberkép. Gondolat kiadó, 1986.
158. PÉTER László: A közvélemény szociológiája. Altusz kiadó, Csíkszereda, 2002.
159. PÉTERFI Gáborné: Karácsony Sándor pedagógiai és katekétikai alapelvei. Kolozsvár, 1998.
160. PIPER Hans-Christoph: Betegágyon (Ford.: Bodrog Miklós). München, 1988.
161. RASOR Paul: Hit bizonyosság nélkül (Ford.: Tódor Csaba). Székelyudvarhely, 2011.
162. RAYNER, Eric; JOYCE, Angela; ROSE, James, TWYMAN Mary, CLULOW Christopher: Psihodinamica dezvoltării umane (Ford.: Dumitru Camelia). Editura Trei, 2012.
163. SADLER William A.: Personality and religion. London, 1970.
164. SAJGÓ András: Jogosultságok MTA Állam-, és Jogtudományi Intézete, SENECA Kiadó, 1996.
165. SCHAFFER Thomas L.; ELKINS James R.: Legal interviewing and counseling. West Publishing, 1976.
166. SCHÄFER, Thomas: Ami a lelket megbetegíti és ami meggyógyítja. Budapest, 2012.
167. SCHULZ VON THUN Friedemann: A kommunikáció zavarai és feloldásuk (Ford.: Almássy Ágnes). Háttér kiadó, Budapest, 2012.

168. SCHÜTZENBERGER Anne Ancelin: Ős-szindróma, Medicina, Budapest, 2016.
169. SCHWENDTNER Tibor (Szerk.): Hatalom és filozófia. L'Harmattan, 2016.
170. SFANTUL Ioan Gura de Aur: Despre preotie. (Ford.:Dumitru Fecioru). Bukarest, 2007.
171. SHERMAN James R.: Csináld – a türelem ereje (Ford.: Doubraovszky Sándor). Bagolyvár kiadó, 1997.
172. SHERMER Michael: Hogyan hiszünk: istenkeresés a tudomány korában (Ford.: Lakatos László). Typotex, 2001.
173. SIBA Balázs: Pasztorálteológia. L'Harmattan, 2018.
174. SPORK Peter: Az életadó alvás (Ford.: Wagner Noémi). Athenaeum, 2007.
175. STAN Lavinia; TURCESCU Lucian: Religie și politică în România postcomunistă. Bukarest, 2010.
176. STEIGER Kornél (Szerk.): Bevezetés a filozófiába. Holnap kiadó, Budapest, 2000.
177. SZABÓ Szidónia: Hipnózis a természetben. Bookman kiadó.
178. SZENDI Gábor: Isten az agyban. Budapest, 2008.
179. SZENTMÁRTONI Mihály: Lelkipásztori pszichológia. Jel kiadó, Budapest, 1997.
180. SZESZTAY Károly; SZ. GÁBOR Margit: Bolygónk véges türelme. Akadémiai kiadó, Budapest, 1992.
181. SZÉKELY Ilona, CsJ: Tárgykapcsolat-elmélet a családterápiában. Animula, 2003.
182. SZÉKELY József: Hivatás a hivatal árnyékában. Exit, Kolozsvár, 2019.
183. SZIGETI Anna: A testet öltött másik. Pro Philisiphia, Kolozsvár, 2011.
184. TAYLOR Charles: A Secular Age. Cambridge, Belkanap, 2007.
185. THERMOS Vasilios: Om la orizont (Ford.:Vlad Ciule). Sophia, Bukarest, 2018.
186. THOMAS Gary: How to do your Case Study. Second edition, SAGE publication Ltd, 2016.
187. THORNE B. Michael, Tracy B. Henley: A pszichológia története – Kapcsolatok és összefüggések. Glória kiadó, 2000.

188. TILLICH Paul: Cutremurarea temeliilor (Ford.: Monica Medeleanu). Bukarest, 2007.
189. TILLICH Paul: Dinamica credinței (Ford.: Sorin Avram Virtop). Bukarest, 2007.
190. TILLICH Paul: Vallásfilozófia (Ford.: Jánossy Imre). Debrecen, 1986.
191. TOLLE Echart: A most hatalma (Ford: DOMJÁN László, JÓNAI Hava). Budapest, 2011.
192. TOMCSÁNYI Pál: Általános Kutatásmódszertan: Az ismeretalkotás és –közlés tudományszaktól független elmélete és gyakorlata. Szent István Egyetem, Gödöllő Országos Mezőgazdasági Minősítő Intézet, Budapest, 2000.
193. TONK Károly, VERESS Károly: Értelmezés és alkalmazás. Sciencia Kiadó, Kolozsvár, 2002.
194. TÓDOR Csaba: Szavak a hídon. Kolozsvár, 2009.
195. TRINGLER László: Pchichiátriai tankönyv, egyetemi tankönyv, harmadik kiadás.
196. TURNYOGI Zoltán: A filozófia alapjai. Egyházfórum Alapítvány, Budapest, 1993.
197. TURNYOGI Zoltán: Etika. Kaitosz kiadó, 2003.
198. ȚUȚEA Petre: Reflectii religioase asupra cunoașterii. Eikon, Bukarest, 2015.
199. UNGUREANU Camil: Religia in democratie. Polirom, 2011.
200. UNGVÁRI Zrinyi Imre: Bevezetés az etikába. Bukarest, 2006.
201. VARGA Jenő-László: Társadalom a díványon? Kolozsvár, 1995.
202. VARGA Péter András: A fenomenológia keletkezéstörténete mint filozófiai probléma. Budapest, 2018.
203. VARGA Szabolcs: Toleranciára nevelés. Sopron, 2009.
204. VAS Zoltán: A képi kifejezéspszichológia alapkérdései. L'Harmattan, Budapest, 2011.
205. VÁRÓNÉ Tomori Viola: Kukukó. Kolozsvár, 1985.
206. VERES Ildikó: Hiány-Filozófia-Kritika. Pro Philosophia, Kolozsvár, 2011.
207. VERES Ildikó: Igazság és hiánynélküliség. Miskolc-Kolozsvár, 2001.
208. VERESS Károly: Bevezetés a hermeneutikába. Egyetemi műhelykiadó Bolyai Társaság, Kolozsvár, 2010.

209. VERGOTE Antoine: Mi és mi nem a vallás pszichológiája? (Ford.: Iványi Rózália) in Valláspszichológiai tanulmányok (Szerk. Horváth-Szabó Katalin). Akadémiai kiadó, Budapest, 2003.
210. VERGOTE Antoine: Valláslélektan, (Ford.: ZAY Balázs) Budapest, 2001.
211. VISKY S. Béla: A filozófia keresztje. Exit kiadó, Kolozsvár, 2016.
212. VISKY S. Béla: A keresztyén etika alapelemei. Teodicea egykor és ma. Egyetemi műhely kiadó, Bolyai Társaság Kolozsvár, 2010.
213. VISKY S. Béla (Szerk.) : Az értelem élete-az élet értelme.
214. VLAHOS Hierotheos: Psihologia existențialistă și psihoterapia ortodoxă. Iași, 2011.
215. VOIGHT Vilmos: A vallás élmény története. Timp kiadó, 2004.
216. VOJSVILLO, J. K.: A fogalom (Ford.: Katona Erzsébet). Gondolat kiadó, Budapest, 1978.
217. WACHA Imre: Nemcsak szóból ért az ember, A non-verbális kommunikáció eszköztára-Tinta kiadó Budapest, 2017.
218. WALZER Michael: On toleration. Yale University Press, New Haven and London, 1999.
219. WARTOFSKY Marx W: A tudományos gondolkodás fogalmi alapjai. Gondolat, Budapest, 1997.
220. WATZLAWICK Paul; BAVELAS Janet Beavin; JACKSON Don D.: Comunicarea umană (Ford.: Bogdan Boghitoi). Editura Trei, 2011.
221. WEIß Helmut: Lelkigondozás. Szupervizió. Pasztorálpszichológia. Exit kiadó, Kolozsvár, 2011.
222. WINKEL Rainer: Pedagógiai Pszichiátria. Tankönyvkiadó, Budapest, 1981.
223. WOLFF Hans Walter: Az Ószövetség antropológiája. Harmat-PRTA, Budapest, 2001.
224. WORTHINGTON Everett: Lelkigondozói ABC (Ford.: Kállainé Falus Eszter). Harmat, Budapest, 2016.
225. YALOM, Irvin D: A Schopenhauer-terápia (Ford.: Rész Éva). Park könyvkiadó, 2005.
226. YALOM, Irvin D: Szerellemhóhér (Ford.: Bíró Sándor és Nagy Csilla). Budapest, 2018.

227. YIN, Robert K.: Application of Case Study research. Sage, 2012.
228. ZAGORIN Perez: How the idea of religious toleration came to the West. Princeton University Press, 2003.
229. ZENTAI István: Meggyőzéstechnika. Medicina, Budapest, 2006.
230. ZOLTÁN Kónya, ÁGNES Kónya: Terápia familială sistematică. Polirom, 2012.
231. ZSIRAI Miklós: Finnugor rokonságunk. Trezor kiadó, Budapest, 1994.

Dicționare

1. BALLAGI Mór: A magyar nyelv teljes szótára. Nap kiadó, 1998.
2. BAROCI Géza: Magyar Szófejtő Tár. Budapest, 1941, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda.
3. BARÓTI Szabó Dávid: Kisded Szó-tár. Kiadták Ellinger János betűivel, Kassán 1792-ben.
4. BARTHA Lajos: Pszichológiai Értelmező Szótár. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1981.
5. BÁLINT Sándor: Szegedi Szótár. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1957.
6. BENKŐ, Loránd: A magyar nyelv történet-etimológiai Szótára. Akadémiai Kiadó, 1967.
7. COLE Michael; COLE Sheila R.: Fejlődéslélektan. Osiris kiadó, Budapest, 2006.
8. COMER, Ronald J.: A lélek betegségei, pszichopatológia. Sosiris kiadó, Budapest, 2005.
9. CZEGLÉDI Sándor, HAMAR István D.: Dr. KÁLLAI Kálmán, Bibliai Lexikon, Szerkesztők: Budapest 1931, Sylvester és Nyomdai Intézet kiadása.
10. CZUCZOR Gergely és FOGARASI János: A Magyar Nyelv Szótára, VI kötet, Budapest 1874, Kiadja és nyomtatja az Athenaeum és Nyomda R-Társulat.
11. Etimológiák, szóelemzések a Czuczor Fogarasi Szótárból, Tinta Kiadó 2010.
12. EYSENCK Hans Jurgen; ARNOLD Wilhelm; MEILI, Richard (Szerk.): Pszichológiai Enciklopédia. Encyclopedia of Psychology, Volume Three, Search Press London.
13. FEDERSPIEL Krista; KARGER Ingeborg Lackinger: A lélek egészségkönyve (Ford.: Sz. Érdi Éva, Hargitai György, Zalai Edvin). Kossuth kiadó, 1996.

14. FORRAI Gábor: Kortárs nézetek a tudásról. L' Harmattan, 2014.
15. FÜREDI János, NÉMETH Attila, TARISKA Péter: A pszichiátria rövidített kézikönyve. Medicina, Budapest, 2003.
16. GECSŐ Tamás; SÁRDI Csilla: Nyelvelmélet-nyelvhasználat. Tinta kiadó, Budapest, 2007.
17. GYÖNGYÖSINÉ Kiss Enikő: Szondi Lipót. Új Mandátum könyvkiadó, Budapest, 1994.
18. KISS Jenő és SZÜTS László (Szerkesztők): Tanulmányok a magyar nyelvtudomány történetének témaköréből, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1991.
19. KRÁNICZ Mihály, SZOPKÓ Márk: Teológiai kulcsfogalmak szótára. Szent István Társulat az Apostoli Szent Szék Könyvkiadója, Budapest, 2001.
20. Magyar Katolikus Lexikon, XIV kötet. Szent István Társulat Az Apostoli Szent Szék Könyvkiadója, Budapest, 2009.
21. Magyar Szókincs Tár (Főszerkesztő: Kiss Gábor), Tinta Könyvkiadó, Budapest, 1998.
22. NANSZÁKNÉ Cserefalvi Ilona: Pedagógiai Kislexikon. Debrecen, 1996.
23. Régi szavak szótára, Kihalt, elfeledett és kiveszőben lévő szavak, szóalakok és szójelentések magyarázata (Főszerkesztő Kiss Gábor), Tinta könyvkiadó, Budapest, 2012.
24. RAHNER Karl; VORGRIMLER Herbert: Teológiai Kiszótár. Szent István Társulat az Apostoli Szent Szék Könyvkiadója, Budapest, 1980.
25. SIMON-SZÉKELY Attila: Lélekenciklopédia, I kötet. L'Harmattan, Budapest, 2015.
26. SIMON-SZÉKELY Attila: Lélekenciklopédia, II kötet. L'Harmattan, Budapest, 2016.
27. SIMON-SZÉKELY Attila: Lélekenciklopédia, III kötet. L'Harmattan, Budapest, 2016.
28. SIMON-SZÉKELY Attila: Lélekenciklopédia, IV kötet. L'Harmattan, Budapest, 2019.
29. STATT, David A.: Pszichológiai Kisenciklopédia. Kossuth Kiadó, 1999.
30. THORNE B. Michael; HENLEY Tracy B.: A pszichológiai története (Ford.: Kovács István). Glória Kiadó, 2000.
31. VAN DER LEEUW, Gerardus: A vallás fenomenológiája. Osiris, Budapest, 2001.

32. VORGRIMLER, Herbert (Ford.: Ábrahám Zoltán): Új Teológiai szótár, Gönczöl kiadó, 2006.

Biblia, reviste

1. BIBLIA, Istennek az ószövetségben és újszövetségben adott kijelentése , Budapest, 2017
2. EMBERTÁRS Ökumenikus Lelkigondozói és Mentálhigiénés Folyóirat 2018/1
3. JHON: Coffey The Myth of Secular Intolerance , Cambridge Papers 12 no 3 September 2003
4. KISS Gábor: VÉRTESI Lázár (szerk) DOSZ Rezümékötet, Pécs, 2018
5. MOLNÁR János, KORINNA Zamfir, BUZOGÁNY Dezső, NÓDA Mózes: A tudás ösvényén Ecumene Doktori Iskola , Doktoranduszok Tudományos Szessziója, Presa Universitara Clujena, Kolozsvári Egyetemi Kiadó, 2019
6. Studia Universitatis Babes-Bolyai , Theologia Reformata Transylvanica 1/2019
7. BODÓ Sára, Mór E Csaba: Pásztoráció, bizalom, Debrecen, 2016
8. UNITÁRIUS Közlöny, 28.(88), 4, 2019, 29. (1), 2019, 26. (86), 2016
9. BIBLIA, Istennek az ószövetségben és újszövetségben adott kijelentése. Budapest, 2017.
10. EMBERTÁRS: Ökumenikus Lelkigondozói és Mentálhigiénés Folyóirat, 2018/1.
11. COFFEY John: The myth of secular tolerance. Cambridge Papers 12 no 3, September 2003.
12. KISS Gábor: VÉRTESI Lázár (Szerk.) DOSZ Rezümékötet. Pécs, 2018.
13. MOLNÁR János, KORINNA Zamfir, BUZOGÁNY Dezső, NÓDA Mózes: A tudás ösvényén. Ecumene Doktori Iskola, Doktoranduszok Tudományos Szessziója, Presa Universitară Clujeană, Kolozsvári Egyetemi Kiadó, 2019.
14. Studia Universitatis Babes-Bolyai, Theologia Reformata Transylvanica 1/2019.
15. BODÓ Sára, Mór E. Csaba: Pásztoráció, bizalom. Debrecen, 2016.
16. UNITÁRIUS Közlöny, 28.(88), 4, 2019, 29. (1), 2019, 26. (86), 2016.